

2664

2664

సమీక్ష

భూతయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బిల్కసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 11

రాజమహేంద్రవరము 1-12-1987

సంచికలు 2, 3

— ఈ సంచికలో —

1) భోగినీ వండక కర్పిత్య నిర్ణయము	పేజీ	1
2) బాపరాజుగారి భాష - శైలి		6
3) కందుకూరి ప్రహసనాలు అనుష్టంబు మొదలి		9
4) శిథిల శిల్ప వ్యక్తులు (పద్య)		18
5) అంధ్రకవుల ఆత్మప్రస్థానం		14
6) రామాయణ కల్పవృక్ష సాధనాలు		17
7) నేను (పద్య)		17
8) నన్నయ జయంతి		18
9) శ్రీ హనుమదింద్రగంధి (పద్య)		18

రాజాశ్రమ సంచికలో :- బాపరాజు గారి సంభాషణాచార్యులు, అశ్వధాటి, కరజన మనోవిరాజితం, అంధ్ర సాహిత్యంలో ప్రార్థన స్వప్నాలు, వేసుంట చితిచింత, మొదలగునవి ఉంటాయి.

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును.

చందా : సంవత్సరమునకు రు. 12.00.

అర్థసంవత్సరమునకు రు. 6.00.

విడితతి 60 పై.

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు : ఎద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

భోగినీ దండక కర్తృత్వ నిర్ణయము

- శ్రీ జి. ఎ. ఎస్. ఎస్. సోమయాజులు కర్నూ, ఎం. ఏ.

పోతన మహాకవి (1) వీరభద్రవిజయము, (2) నారాయణోత్తము (8) భోగినీదండకము, (4) భాగవతము నను నాల్గు కృతులను రచించిన దండక రచన యందుఁ బోతనకు ముఖ్యమయెట్లు. వీరభద్రవిజయములో వీరభద్ర దండకమును (పీ. వి. 4-180) భాగవతము నందలి తృతీయదశమ స్కంధములో (8 స్కం - 208; 10 స్కం - 1 - 1283) రెండు కృష్ణదండకములను రచించినాఁడు. భాగవత దండకములకు భోగినీ దండకమునకు బోలిక లెక్కువగాఁ గలవు. శ్రీకృష్ణార్చన క్రీడలో నున్న సింగభూపాలు నొక మేడలో నుండి భారతకవి మంచి మోహించి తన్ను సింగ భూపాలునితోఁ గలుపుమని తల్లితోఁ జెప్పట, వేద్యమాత తన మోహనములు బుద్ధులు చెప్పట, చివరకు మన్మథసంతాపమునొందిన పారకవ్యను సింగభూపాలునితోఁ గలుపుట, సింగభూపాలుఁ డా భోగినీ నాదరించుట యింతలి యతి కృత్తము.

దండకనాయకుడు

‘వసంతావనినాథ సునీతితాంచ తృణాంగోః .. సింగభూపాలు .. కుమారాన్నపోతావని నాథ మానవ .. సర్వజ్ఞ సింగమౌనాథు

మౌనబాలసద్గర్భసంజాతుడై .. రావు సింగమౌనాథ పౌత్రుల సమీచిన రేచర్ల గోత్రంబు జాతాత్మ మిత్రున్ . సర్వజ్ఞ సింగోర్వరాధ్యక్షుఁ అను దండక పంక్తులను బట్టి యీ దండక నాయకుఁ డైన సింగభూపాలుఁడు రేచర్ల వంశజుఁ డనియు, రావుసింగమౌనాథుని పౌత్రుల డనియుఁ బోచమాంబాకుమారాన్న పోతావనినాథుల పుత్రుల డనియు, వసంతావని నాథుని సోదరుఁ డనియు స్పష్టముగాఁ దెలియుచున్నది.

రసార్థమనుధాకరము, రత్నపాంచాలిక, సంగీత రత్నాకరవ్యాఖ్య మొదలగు గ్రంథములు రచించి మల్లినాథ, విశ్వేశ్వరకవి చంద్రాచల నాదరించినవాఁడు మొదటి సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుఁడు. అన్నమాంబావనినాథుల లీకని జననీ జనకులు. జీవగిరి యుగ్రవాఁడు.

అన్నమాంబావనినాథా,

తస్మాస్మి దరణీ పతేః ।

దేవీ శివా శివస్యైవ,

రాజమాశే ర్మహాజ్జ్వలా ॥ (1-24)

తయోరభూతాం పుత్రౌ

ద్వావాహ్యో జీవగిరిశ్వరః ।

ద్వితీయ స్పృద్ధితీ యోఽసౌ,

యశసా సింగభూతతిః ॥ (1-26)

తస్మిన్ కావతి సింగభూమి రమణే

మౌనము పోతాత్మకే (1-28)

అని యీ విషయములు రసార్థమనుధాకరమునందు స్పష్టముగాఁ గలవు.

ఇతని మనుమఁ డగు రెండవ సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుఁడే భోగినీ దండకమున కర్తృంపఁబడిన వాఁడు. పోచమాంబావనినాథుల లీకని జననీ జనకులు. వసుంతావని నాథుఁడు తమ్ముఁడు, ‘జెలుగోటి తారి వంశావని’ యంటి విషయము స్పష్టముగాఁ గలదు.

‘ఆ యన పోతమనేనికి సర్వజ్ఞ సింగమనేఁడును, వసుంతరామఁడును బుట్టిరి. అందఱు జల విద్యాభ్యాస పాపముగరి మంబు నూటి మీఠఁగఁ దోడు మాపి నాఁడు .. శ్రీనాథుఁడని సర్వజ్ఞుని సమ్ముఖమునకు పోవుచు భారదాంబను బ్రాశ్నన చేసిన పద్యము

‘దీనారటంతాఁ దీర్చి మాడించితి

దక్షిణాధకు మాత్యాలాల’

దీనిని బట్టి ద్వితీయ సర్వజ్ఞ సింగభూపాలపోతనశ్రీనాథులు సమకాలికు లని స్పష్టమగుచున్నది. ఈ రెండవ సర్వజ్ఞ సింగమనాయని కాలము 1400 - 1470. పోతన భోగినీదండకము నందు కర్తృంపఁబడిన రెండవ సర్వజ్ఞ సింగభూపాలునే శ్రీనాథుఁడు దర్శించినట్లు శ్రీ జేమూరి ప్రభాకరశాస్త్రి, శృంగార శ్రీనాథ ములో నిరూపించినారు.

పోతన కాల నిర్ణయము

ఇది యింటుండేగా శ్రీ చాగంటి శేషయ్యగారు రచించిన కాలములు దారుమాలు చేసి, పోతన శ్రీ పాథ సింగభూపాలు యొక్క కాలములోని వారు కాలనియు, భాగిని దండకము పోతన విరచితము కాదనియు, నన విద్వాం తము చేయుట మహాపాపము వారు నిర్ణయించిన కాలములు సరియైనవి కావు. పోతన కాలమును నిమగ్నము తలకొని విధముగా నిర్ణయించినారు

భాగవతపీఠాచార్యులు	1872-1450
కందుకూరివారు	1400-1460
వంగూరి సుబ్బారావుగారు	1480-1520
చాగంటి శేషయ్యగారు	1450-1510
శేషాద్రి రమణ కవులు	1875-1440

దీనిలో భాగవతపీఠాచార్యులు, శేషాద్రి రమణ కవులు నిర్ణయించిన కాలమే సమంజసమైనది. పోతన కాలము 1870-1450 అని నిర్ణయించుట కన్నియో యాధారములు గలవు.

పెనకొండులో పురశాసనము

‘తిస్సానతో వేదస్మృత్య మౌచ
క్షీతికతో లభ్య మహావిభాగః ।
శ్రీశాండపత్రిం నిజ రాజధానిం
కృత్వా సుఖీ దీప్యతి ధర్మ ధుర్యుః ॥

మహారెడ్డిరాజ్యమునకుఁ గొండపల్లిరాజు ధాని. మహారెడ్డి కొండపల్లి రాజ్యాధిపతి యైన కాలమున సకల భాషావనితా మూర్ధాపి క్షుణ్ణి, విద్యనిర్మలాశ రాజాస్థాన సుధాంభోధి తూర్ణచంద్రుఁడు, గద్దర్ శివాగళి, పద్మశ్రీ కాళిదాసకవి యైన పోతనాభ్యు విద్యుత్కిరికి శ్రీమధ్య పురము పెనకొండులో పుర మును కేర దాన మిచ్చెను.” (కొర్రపాటి వారి శ్రీనాథుఁడు పుట. 82)

బాణుని గద్యములవంటి గద్యములు భాగవతములో పెక్కుచగాఁ గలవు. కాళిదాసునిధార, ప్రసాదగుణము, భావ గాంభీర్యము భాగవతములో సర్వత్ర కన్పట్టును. కాళిదాసుని యందుమఱి స్వయంవరమును దృష్టి యందుంచుకొని పోతన భాగవతములో దళమస్కంధోత్తరభాగమునఁ జిత్రిరేఖ యాపకస్యకుఁ జిత్రపటములు చూపు సందర్భములో రాజమహార వర్ణన పద్యములను (10-2-847 .859) రచించినాఁడ మహారెడ్డి రాజ్యకాలమునఁ బోతనాభ్యు విద్యుత్కిరి భాగవతకర్త యగు బమ్మెరపోతన తప్ప సంస్కృతాంధ్ర కర్ణాట బాఙ్మయము లలో మణియొక్కఁడు లేఁడు. కావునఁ బ్రతాపనాథులఁ జెప్పఁబడిన విద్యుత్కిరి బమ్మెరపోతనయే యని యంగీకరింపక తప్పదు. పెనకొండులో నేమారెడ్డి తమ్ముఁడు మహారెడ్డి కేమారెడ్డి రాజ్యకాలము 1402 - 1420.

శ్రీకృష్ణదేవరాయ లామ కమార్క దలో పోస్టిని చూడ్పిఁజేసి జని యించు జగంబు వసించు నిజగం బెవ్వని యందు’ (అ. ౩ క 6-48) అను పద్యములోఁ బోతనగారి “ఎవ్వనిచే జనించు జగ మెవ్వనిలోపల నుండు లీనమై” (భాగ. ౩-78) అను పద్యము ననుకరించి నాఁడు

రాయవాచకము నందు “విద్యావగర మందు వీరస్వనింహరాయలవారు బ్రాహ్మ ముహూర్తాన లేచి ఆరద్యుల నామా వసలున్పు, ఆధ్యాత్మ సంకీర్తనలున్పు, పాండవగీతలు, శ్రీమదగీతలు, గజేంద్ర మోక్షం, భారతసావిత్రి, దధివామన స్తోత్రము, గంగానదీగుణమున్పు నదీ స్తోత్రమున్పు, భాంతం, భాగవతం, రామాయణం, ముచునందస్తుతి, అక్షర స్తుతి, భీష్మస్తుతి, సంజయనిసీతి, విదూర నీతి, చాణక్య (చాణూక) నీతి పద్య నీతి, మొదలైనవిన్ని, నీతికైరాగ్య శతకం

పురాణశ్రవణమున్పు రాజనీతు లన్నియు విని” అని కలదు. దీనినిబట్టి వీరనరసింహ రాయలు విగడి గ్రంథములో నాంధ్ర భాగవతము కూడ నుండె నని తలంప వచ్చును. దీని కుపోద్బలకముగా రాయ వాచకమునందే కృష్ణరాయలు విగడి నీతి పద్యముగా ‘మలఁకలు మా ప్రచారములు మా ముఖులలో విడువపీయి యోరములొ’ (భాగ. 10-1-69) అను పోతన భాగవత పద్యమును స్థానాపతి యుద్దాహరించి నాఁడు. కాబట్టి 1500 నాటికి భాగవతము మిక్కిలి ప్రచారములో నున్న గ్రంథ మని తెలియు వచ్చును.

కబ్బాసన గుకవి కంజలి యొసర్పి యుభయకు మిమ్రుననవ హస్త యుగళి మోడ్చి శంభుదాసుని సోమ భాస్కరుఁడలించి యాంధ్రవాగ్భావతకర్త నభిసరించి (రామా-1-10)

అని రామాభ్యుదయములో నయ్యల రాజా రామభద్రుఁడు పోతనను స్తుతించి నాఁడు రామభద్రుఁడు రాయల యాస్థాన కవియే యని కాకర్ల నరసింహముగారు రామాభ్యుదయ వీతికలో నిరూపించి నారు.

‘నాచనామోక్త్యు సోమ శ్రీనాథుఁ జెమ్మ పూడి యగురకు బమ్మెరపోతరాజు శంభుదాసు మోక్షి భాస్కరుఁడు నాని యైన గుకవుల కెల్ల నెయ్యమున నెరఁగి’ (చి.భా 1-8)

అని చిత్రభారతములోఁ జది కొండ ధర్మన్న పోతనను స్తుతించినాఁడు. చది కొండ ధర్మన్న కాలము శ్రీ శ. 1508 - 1-12 నకును ననియు, చిత్రభారతము శ్రీ శ. 1508-1512 జడును రచితమయ్యె ననియుఁ జాగంటి వారే నిరూపించినారు.

తైలవకవి శ్రీరంగ మహాత్మ్యములో

లలిత కవిత్వరేఖ సఖ తత్వము కొండ నశేష కిల్పించు బుఖఁ జొరఁగించి నిత్యసఖ మాలమలై చాకి ళ్లక్షదంబులై

వెలయు పురాణ సత్కథల

వేద్య రచించి జగత్ప్రసిద్ధులై

పొలును మహాత్ములన్ గుకవి

పుంగవులన్ బ్రతులించి వెండియున్

రహి నిక్కిన కవిత్వం దహ

తహా జొక్కిన నృపులచేత దగ

సత్కృతులై

మహిఁ జక్కిన కళిలందును

వహి నెక్కిన కవుల నేటి వారల

(బ్రిటిష్. (క్రింగ-1.8.9)

అను పద్యములలోఁ బోతనను శ్రీనాథుని

స్తుతింతుటయే కాక; పోతన భాగవత

మును శ్రీనాథుని కృతులను నెక్కినగా

ననుకరించినాడు. పైవలకవి కాలము

1876 - 1460 అని క్రింగచార్యుగారు

నిశ్చయించినారు. ఇంక భాగవతము

నందలి కథల స్ఫుంధములను బూరించిన

యేర్పూరి సింగయ, వెలిగిందల నారయ,

హరిభట్టు రాచమల్లు కవులు (నందియ

మల్లయ - ఘంట సింగయ) మొదలగు

కవులందఱును 15 వ శతాబ్దియు క్త

రార్థమునం దున్నవారు కాబట్టి భాగ

వత రచనము 15 వ శతాబ్ది పూర్వము

నందే యడఁగా 1400 నాటికి పూర్తి

యైన దని యంగీకరింపక తప్పదు పోతన

క్రి.శ.1870 ప్రాంతమున జన్మించి 1885-

1890 మధ్యకాలములో పీఠభద్ర విజయ

మును, 1400 ప్రాంతములో నారాయణ

శతకమును, 1425 - 1450 మధ్యకాల

ములో భాగవత పురాణమును రచించె

నని స్థూలముగా నిర్ణయింపవచ్చును.

రెండవ సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుఁడు

1425 సంవత్సరమున సింహాసనము నధి

ష్ఠించెట్లు నేలటూరి వెంకట రమణయ్య

గారు నిరూపించినారు.

శ్రీనాథుని జననము 1860 - 1870

మధ్యకాల మనియు మరణము 1450-60

మధ్యకాల మనియు విమర్శకుల యాశ

యము. కావునఁ బోతన-శ్రీనాథ-సింగ

భూపాలుఁడు సమకాలికు లని నిర్వివాద

మగు సిద్ధాంతము. ఇంక భోగినిదండకము

పోతన విరచిత మనుటకు గల బహిరంగ

ప్రమాణములను బరిశీలింతము.

బహిరంగ ప్రమాణములు -

(1) వెల్లంకి తాతంభట్టు తన కవి

చింతామణిలో 'భోగినిదండకము - ఏల

రేలున్ బగభృక్ విచారింప' నను పంక్తి

నుదాహరించినాఁడు కావున 15వ శతాబ్ది

యు క్తరార్థమునకు ముందే భోగినిదండ

కము ప్రసిద్ధమైనట్లు తెలియుచున్నది.

(2) వెంకటగిరివారి వంశావళిలోని

శ్రీతిలోన సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుఁడు

బలవెరి సున్నతి పాపపుండు

లలిఁ గావ్యనాటకాలంకార చతురుండు

సకల కాష్టార్థ విభాగసుండు

వలసిప్పు సింగభూపాలయ నామక

గ్రంథంబు రచియించె గౌతుకమున

మును భాగవతమును దెనుఁగుచేసిన యట్టి

బమ్మెర పోతన బాగు విజయ

దనకుఁ జెప్పిన భోగినిదండకమును

వెలయ శ్రీనాథనామక విప్రవరు డు

కొరి చెప్పిన పద్యములో కొని ముదాప్తిఁ

జెంతుతో వారి మన్నించి చేయ వడసె.

అను పద్యము బమ్మెరపోతన సింగ

భూపాలునిపై భోగినిదండకమును జెప్పి

నట్లు స్పష్టముగా జెప్పెనుచున్నది

(8) ఈ విషయమునే శ్రీ టి. రామ

it said to have been adorned by several poets among whom were Bammara Potarazu who translated Bhagavatam in Telugu and Srina-thudu, the Telugu translator of Naishadham Sarvajna Singama Naidu formed subject of composition by the former called 'Boogini Dankam' and some stray verses by the latter. (Biographical Sketches of the Rajahs of Venkatagiri pages 26 - 27: Ed 1875.)

(4) శతకకవుల చరిత్రలో క్రివంగూరి

గుప్పారావుగారు -

"పరిషత్తులో నెం. 218"న నొక శేఖ

రుఁడు భోగినిదండక నారాయణ శతక

ముఁడ గలిపి వ్రాసికొని యట్లు వ్రాసి

నాఁడు. 'ముప్పూరి బాలమరాళ కొమ

రుఁడు పెదవెంగయ వ్రాసిన నారాయణ

శతకం, భోగినిదండకము.' ఒకచో నీ

శేఖరుఁ డిదిగెఱుకును పోతన్న వని విని,

వాడుక నలన నట్లు వ్రాసెనేమోకి దండ

కము చివర పోతన్న వ్రాసినట్లు చెప్ప

టకు వీలైన పద్య మున్నది' అని వ్రాసి

నారు. ఒక్క పెదవెంగయ్యయే కాదు.

ప్రాచీన పండితులందఱునకై కలంచి.

వెల్లంకి తాతంభట్టు మాడ 'నెలయన్'

నిర్మలమైన' (నా. శ. 8; క. చిం. 1.80)

అను నారాయణ శతకపద్యము మదాహ

రించి దానికి జను వెంటనే భోగినిదండక

పంక్తి (క. చిం. 1.84) నుదాహరించి

నాఁడు.

It is highly interesting to learn that the eldest of them (Sarvajna Singama Naidu) was greatly learned in Sanskrit Literature, Poetry, drama, Logic, grammar and rhetonic and that he himself composed a work on the last mentioned subject called Singa Bhupaliyam. His court

(5) 'పండితకీర్తనయఁ డగు బమ్మెర పోతన' అను దండకాంత పద్యములో దండకకర్త పోతన యని స్పష్టముగాఁ గలదు. దండకాంతపద్యమును శంకించుట మహాపాపము.

భోగినీదండక తేరి సర్వ విధముల
భాగవత కవిశాస్త్రవీర్యం దులకూని
చున్నది. భోగినీదండకం (రియమైన యం
తానము ప్రాపములు, ముక్తపదగ్రస్త
ములు, యమకములు, పలుకుబట్టి, పద
సేర్పనము భోగినీదండకములో చుక్క
తమగా గలవు. వానిని గ్రమముగా
సరికిరించు

ఈ దశావక్ పంక్తి లన్నియు ముక్త
పదగ్రస్తములు. ఇట్టి ముక్తపద గ్రస్త
ములు గల గద్యములు భాగవతము నం
ద్రమృతగాఁ గలవు.

(౩) మున్నే బ్రహ్మర విందయి
 పన మహిపాల హస్తర విందయి
 పేడు లీలరవిందయి నె యుంపుబో,
 క్షురరయి నైనన కుభాకార వక్షో
 తరయి గొకందుబో. (భో.దం)

నవాక్షి! నే గన్పవైజయంతిక నైన
 పిని చేయకుం గదా! కంఠమందు
 బోక్షి! నే గన్ప- లీతాంబరము నైన
 యిడయింతురుం గదా! శేను నిండే
 నియి! నే గన్ప- నాగుభవనీ నైన

(FK-10.2-212)

(NYX-8-72)

కెస్ జుర్రను: కీశిన్

(BX-10-1-1782)

(25X-7-215)

ఈ శైలిలో దర్శకమూలందును 'శ్రీలుం

(7) ఈవారరామల్ మనోరాములన్

రిత్రప్రసాదములం గాని నిక్కంపుఁ
ప్రసాదములం జేసి గారాములం జిక్కిరే?
(భో. దం.)

పోనాముల బంధురెల్ల ప్రొద్దు తిలారీ!
(భాగ్య-1851)

(ర) రాజార్ బహుబ్బాదారేభోజితే?

రాజసుతి విమాఖండేన పోతన యా

(9) లేమా ! భరింపంగ లేమా ? శరం

మా! దనుజుల శిలువఁగ

(BX-10-2-172)

(10) ఏదో ఫాలోయింగ్ గుంట్ల పేర్లు
 లల్లాడు, సేవో మైదోగయన్ పేరు,
 (ఫో. ౪౦)

దేశీ సుకుకోర్కీ తీగలు వీడంగ
వెలదికి మెడికిగ వీడగ వోడగ.

(భాగ.10.1.1090)

(11) వాయుశేఖరగ్రామ సేమాది
నానా మహాదాన 'చంగున్' (భో.దం)
ఉజ్జ్వల నిలాంగుఁ గనన్నిచంగుఁ
గుహా 'చంగున్' రజా భంగునిన్,
(భాగ.10.2.168)

(12) ఉల్ల సత్పుల్ల మందార రాజన్య
రందంబు నందంబున్ గ్రోలు మత్తలి
దుత్తూరముగ్గోరునే? (భో.దం)
మందార మకరంద మాధుర్య మనఁ జేలు
మధుసంబు వోవునే? మదనములకు
(భాగ.7.150)

నీరదాగమ మేఘ నిర్యత్పయః పాన
చాతకం చేగున్? చాటిపడెను
(భాగ. 10 2.257)

(18) కొడండ్లమై దండిమై తూడియై
బాణియై (భో.దం.)
ప్రళయగ్ని చ్చట భంగిఁ గుంభి వివళిం
పంబాల్మసింహకృతిక
చెంచుక రామఁ డిలకు వెంట నడచెన్
బుద్ధీశలం బెల్ల నా
కుత్సమై కంగఁ గుశారియై కవచియై
కొమ్మ యై కాండీయై
ఛలియై సాహసియై మృగాజన మనో
జ్ఞ శ్రోణియై తూడియై.
(భాగ.9 444)

పండిత కీర్తనయుఁడగు
బమ్మెరపోతన యా మధాంకుమారి
రాండ్ర కలదలంబు నిధి
తారక మై విఙ్గిల్లి భోగిని
దండకమున్ రచించె బలు
దాన విహర్తృ రావునింగభూ
మండల భర్తృకన్ విమత
మోననాథ మదాన హర్తృకన్.
ఇది దండకాంత పద్యము. 'ఆచంద్ర
తారార్కమై యొప్పుచుండున్' అను
దండకాంతిమహాకవ్యమే యీ పద్యము
నందలి రెండవ పాదముగా విస్తరించినది.

సరిగా నిట్టి పద్యమే భాగవతములోఁ
గూడఁ గలదు.

స్వస్తి జగత్త్ర యీ భువన
భావన కర్తృక హామూర్త వి
ధ్వస్త నిలిప భర్తృక ను
దారపద వ్యవహర్తృక మునిం
ద్రస్తుత మంగళాధ్వర వి
ధాన విహర్తృక నిరర్జితక
న్యస్తమవర్ణ మూర్త పరి
హర్తృక దానవలోక భర్తృకన్.
(భా.1.8.45)

శ్రీగురరాడ శ్రీరామమూర్తి గారును,
శ్రీచిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు నీ పద్య
ములోఁ 'బండిత కీర్తనయుఁ' డని
యాశ్చిత్తాఘయుండుటచే, 'బమ్మెరపోతన'
యని ప్రథమ పురుషములో నుండుటచే
నిది పోతన విరచితముగా దని సందే
హించుచున్నారు. శ్రీనాథాయుజ చేసి
కొన్న యాశ్చిత్తాఘలోక తాంశముకూడఁ
'బండిత కీర్తనయుఁ' డన్న వాక్యములో
లేదు. ప్రథమ పురుషమున వాడుటయుఁ
బ్రాచీన సంప్రదాయమే. పోతన యే
భాగవతమునందుఁగూడ 'బమ్మెరపోతరా
జాకండు భాగవతంబు జగద్ధిలంబుగన్'
(భాగ.1.18) అని ప్రథమ పురుషమున
వాడివారు. 'వాల్మీకిచ్చని పుంగవమ',
'మను మేకాగ మూసీనమ', 'ముని
ముఖ్యః పరాశరః', 'నన్నయభట్టు లేనం
గుఁన్', 'రవివలకేభరుండు కవిరాజభిఖా
మణి', 'సత్కువి పార్వభౌముం డగు
శ్రీనాథకవిరేణుని కృపావిశేషంబునం
గాంచి' అని వాల్మీకిశ్లోమనువు, పరా
శరుండు, నన్నయభట్టు, నన్నయోధుండు,
శ్రీనాథుండు మొదలగువారు ప్రథమ
పురుషమును వాడినారు. కావున దండ
కాంత పద్యముకూడఁ బోతనదే యనియు,
భోగినిదండకము పోతన కృత మే
యనియు నిశ్చయమగుచున్నది.

శ్రీకృష్ణుండుకూరివారు, శేషాద్రిప్రముఁ
కవులు, వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు,

సింగలి తత్త్వకాంతముగారు, దివాకర్ల
వేంకటాచార్యునిగారు, ఆరుద్రగారు మొద
లగు సాహిత్య చరిత్రకారులందఱును
భోగినిదండకము పోతన కృతి యనియే
భావించుచున్నారు. కాలములను దారు
మాటు చేసి, భోగినిదండకము పోతన
విరచితముగా దని నిరూపించుటకు
మిక్కిలి శ్రమపడిన వంగూరివారు,
చాగంటివారును గూడఁ జివరవ భోగిని
దండకము పోతన విరచిత మనియే యంగీ
కరించిరి. వీరి వాక్యములను జూచుఁడు.

“కావున నిది పోతన్నదే యనుటకు
దగినంత నిదర్శనములే దనియు, నొక
వేళ బోతన్న ప్రాసినను దండకరచననా
నందు దోషముగాని, యాతని నియం
భంగము కాని కలగలే దనియు మన
చేయుచున్నాను.”
(శతకకవులచరిత్ర-117 పుట)

'ఎట్లయిన భోగినిదండకమును పోతన
మాతృకండు రచించలే దని నిర్ధారణ
చేయుటకై శ్రమపడుట కా యుద్దేశమే
కాదు ఆ దండకమును రచించె ననినంకి
మాత్రమున నాతని స్వభావమునకుఁ గల్గి
కము రాదు. యావనమునఁ బ్రతి
ప్రోత్సాహముచే నట్టిదండకము నాతఁ
చేసె ననిన నందు దోషము లేదు. ఆ
దండకమునకు నానుకండు రెండ
సర్వజ్ఞుఁ డనుట నిశ్చయము. ఆకాలము
నెందఁలో ప్రభువులు, మంత్రులు, వేదా
లంపలత్వము దోషముగాఁ దలంపలేద
సింగదా గౌరవముగా భావించుచుం
రని మన కనేక కావ్యములవలనఁ జెలియ
చున్నది.' (కవికరంగిశ్రీపరిపత్తి పుట,

తన కావ్యములను సరాంశికము చేయ
పోతన భోగినిదండకము నెట్లు రచిం
నని కొందఱు శంకింపవచ్చును. వీరభ
విజయ. భాగవతములను రచించిన పోత
భోగినిదండకము నుద్దగ భముగాఁ దల
పను లేదు. సింగభూపాలుని కంఠిమిచ్చి

కట్నూర తాంబూల బాంబూనాథరణం బలను గ్రహించను లేదు. సింగభూపాలుడు చేతనాలోలు దగ్గుట తెలిసికొని, యతనికి నీటి అత్తలై పోతిన యాదండ కము వాశువుగాఁ జెప్పె ననియు భోగినీ దండకమును విన్న సింగభూపాలుడు సిగ్గుచెంది పోతినగారికిఁ జూచాభివందన మొనరింపఁగా -

రసివలెనవారు రమణుల కొకచేత
వంగుటెల్ల ఘృత రసంబు
ఈ రసమున విల్లువారిక వంగదా?
చిత్తజాతమాత! సింగభూప!

అని పోతిన బదులు చెప్పె ననియుఁ బెద్దలు చెప్పుదురు. ఇందువల్ల నీ దండకములో 'రాజులో బహువ్యాకృత' నీర నుర్వారులే! యనుట సంభవించినది కాఁబట్టి పోతిన భోగినీదండకమును రచించుట నిర్వివాదము.

దండకవిశేషములు

పోతన మహాకవి యాంధ్ర వాఙ్మయములోఁ బ్రత్యేక దండక కృతి రచనకాద్యుడు. ఆంధ్ర సాహిత్యము నందలి దండకములలో భోగినీదండకము మిక్కిలి శుద్ధది. ఈ దండకము నందు శృంగార వర్ణనములు గాని, యశ్శీలపద ప్రయోగములు గాని లేవు. ఇందు రెవర్ల వంశీయులకుఁ గల 'రాయచాప త్రముల్', 'గాయ కోవాళి' రాయకుండాల హర్షత' మొదలగు దీర్ఘములు పేర్కొన బడవని. సింగభూపాలుడు పాండ్యభూపాలుని రాజులకు జయించు యే కాక యతఁడు 'భూప విశేషంబుల శేషులొనైన భూపించు' 'వాని వాణిని మహావాణి కావున్న' దని పండితుఁడుగా వర్ణింపఁ బడినాఁడు.

పోతన మహాకవి 'ప్రహేషించు' నను పదము నిం దెక్కువగాఁ బ్రయోగించి వాడు. శబ్దరత్నాకరము నం దీ పదము

(తీరువారు 9వ పేజీలో చూడవచ్చు.)

బాపిరాజుగారి బాష - శైలి

- (1) బి. సిన్యన్తు ఎం. ఏ. పి. హెచ్. డి.

భాష పొందర్య పరిపోషణలో, శైలి వివ్యాసంలో బాపిరాజుగారు సిద్ధహస్తులు. భాషలో, శైలిలో ఆయన ప్రవర్తించిన శిల్పచాతుర్యం అనన్య వాచాన్యం.

"బాపిరాజు కల్పనలు మనల్ని మరొక జగత్తులోకి తీసుకొనిపోయినవందవరకును ఆటై ఆయన భాష మాదా వ్యవహారము మిడి. ఆయన శబ్ద లాభ్యమే మనలను పవనం పొందించేసేది. ఆయన శ్రీధ మంగా కవి, అటు సర్వోత్తమ చిత్రకారుడు. ఆయన కథలన్నిటా కన్పించేవి కూడా అదే. ఆయన విస్తృతమైన మనలను అధికంగా ఆకర్షించేవి ఆయన భాషే!" బాపిరాజుగారి కథల్ని ఎరుగని బాయుడిను. ఆయన భాష మృదు మధురంగా, సులభ మందరంగా, సౌమ్యమార్గంగా, కనువి యంగా ఉంటుంది. వీరి వచన రచనలోని భాష, ముక్కుమలాడుతే లాక్కుపోయి నట్లు ఉంటుంది. అందుచేతనే "బాపిరాజు గారి భాష కొండచరియలో పవనం చేసెలయేరు వంటిది" 2 అని శ్రీ మండల రాగభూషణశర్మగారి రావ్నారు. ఆయన భాషలో వచన రచనలే అకనిక ఉన్నత స్థాయిని కలు జేయాయి.

వీరు తమ కథాసాహిత్యంలో వ్యాకరణ పోలిక, గ్రాంథిక భాషలు రెండింటినీ వాడారు. సాంఘిక కథల్ని వ్యాకరణిక భాషలోను, కళాగంగ కథల్ని గ్రాంథిక భాషలోను వ్రాశారు.

పాశ్చాత్య చిత్ర భాష.

వీరు తన కథల్లో ఆయా పాత్రలకు అనుగుణంగా పాశ్చాత్య భాషను ఉపయోగించి పాత్రలకు తద్వారా కథలకు సహజత్వం కలుగజేశారు. ఆయన సజీవ పాత్రల్ని సృష్టించి, పాత్రపోషణలో పతా

కస్థాయికి చేరుకున్నారు. శిద్ధిపిల్ల కథలో విచ్చిగాడి భాష ఇందుకు పరమోదాహరణం.

"మారు చల్లగా వుండాలి, నేను పచ్చగా వుండాలి, మీ ధాన్యాలు బాగాది నిండాలి, మీ వత్సరాలి ధన వర్షం జరిగాలి. ఇహ! విజయాధిప!! దిగ్విజయాధిప!!! మీ రెప్పుడూ రైలు ప్రయాణం చేస్తూ వుండాలి బాబూ! 3 శైలి.

'శైలి' అనుపదం తెలుగులో 'స్టైల్' అనే అంగీకరణానికి సమావేశంగా వాడబడుతుంది. 'మాట్లాడేటవ్వడు గాని, వ్రాసేటవ్వడు గాని, వ్రాసేటవ్వడు గాని భాషాభివ్యక్తి (Linguistic expression) లో కనబడే తీరును శైలి (Style) 4 అంటారు. ఇది వ్యక్తిగతమైంది ఆయా రచయితల వ్యక్తిత్వం ఆయా కథల్లో యజ్ఞ మున్నప్పటికీ వచనంబు రచయిత వ్యక్తిత్వానికి 'శైలి' అద్దం వంటిది.

"బాపిరాజు శైలి ఉచ్చాసాన్నిగల గోదావరి వంటిది. నేగానికీ గాని, ఉత్తేజ పరిచిదానికి గాని అది అప్రతిమానమైనది. సుందర్యానుసారం శైలిని మార్చడం లోనూ, పాత్రానుగుణమైన భాషను వాడడంలోనూ మహాకవి ప్రయత్నం భాషాభివ్యక్తి అయిన కథల్లో ఏదైనా ఒక 'పేరా' తీసి, ఇది ఎవరికైనా చెప్పుండి అంటే బాపిరాజు గారి శైలి అని యిట్టే చెప్పవచ్చు. ఆయన గ్వయంగా చిత్రకారులు కావడం వల్ల ప్రతి విషయాన్ని సుందరంగా అక్షరా తో చిత్రాలు గీయాలని ప్రయత్నం చేశారు. ఆ ప్రయత్నమే ఆయన శైలి

రమ్యతకు ప్రత్యేక కారణమైంది. ఇదే
చాపరాజుగారి కైలీని ప్రత్యేక.

అయిన కైల మిక్కిలి మహావారమైంది.
సమృద్ధయాష్టావరమైంది, భావములైన
సమృద్ధియులన బావిరాజాగారి కైలి
యాగిందిన స్త్రీయు సాగింపలేదు, 6
మీ కైలిని అభ్యాసకై నాటకీయకైలి,
కర్ణనాట్యకైలి, భావనాట్యకైలి అనే
నాటకవిధాలుగా విధించవచ్చు.

అభ్యుదయ శ్రీ.

అభ్యాసశైలి నే కథనశైలి అనవచ్చు. ఇందులో కథ చెప్పడమే ముఖ్యం. రావీ రాజాగారు స్వయం లలితా ప్రయులు. సాంఘికశాస్త్రవేత్తలు. అందువల్ల ఆయన అభ్యాసశైలి లలితంగా ఉంటుంది. 'నమనబాండు' కథలో శివబాలరెడ్డి, తన కుమారుడు నమనబాండు రోజూ రోజూనూ చెడిపోతున్నాడనే ఉద్దేశాన్ని సేవా వాయువ్యదైన తిమ్మన్న వాయువ్యదీని తన విచారాన్ని వ్యక్తం చేస్తాడు. 'అభ్యాసశైలి' యొక్క అంశే విమల యుద్ధం లేదా? ... ఒక్కడొక్కడూ లేక పోయేవాడు? 7 ఆంధ్రులకు అభ్యాసశైలి చక్కని ఉదాహరణ.

నాటకీయ శైలి.

బాపిరాజుగారి శైలి మృద్యుగా ఉంటుంది అందుచే కావలసి వాటియే శైలి. ఎక్కడ వాక్రల ఎటుగా కథ నడుస్తుందో, అదంతా వాటియే శైలిలో వస్తుంది. దీన్ని సువాచశైలి అనవచ్చు. ఆయా కథల్లో కథను అతులుగుగా చర్చించిన విషయంలా వాటియే శైలి సుబంధించిందిగా గ్రహించవచ్చు. వీరి కథల్లో వాటియే శైలి కొట్టవచ్చేట్లు కనపడుతుంది.

‘వింధ్యావం’ కథగా చతుర్వేది
భాష ప్రయుక్తాస్త్రాలు వచ్చితిరా
అని జాదిపాడు. ఏమో భాష ప్రయుక్త

రాష్ట్రాలు అనే భావన సకల భారత
 సేవాకీర్తి ఒక మహాకీర్తి విజృంభించ
 దానికి స్త్రీలన్ని విధాల అడ్డ మని వాది
 స్తాకు. ఆహ్వాన బాళ్ళ సంగ్రహణ వాచి
 క్షిప్రతెలిలో నడిచింది. 'ఉన్న భావం
 దీని కరుణలేము ... సుప్రసంగ తెలుసు
 న్న.' 8

వర్ణనాత్మక శైలి.

మీరై వర్ణ భాగ్యం కమింది. ప్రతి చిన్న
 విషయానికీ సభాభివర్ణ్యంతం వర్ణించునీ
 తృప్తి చెందరు. ఎక్కడి కక్కడే నగి
 ఓలు చెట్లకూ సౌందర్యం వంటిగా
 వర్ణించుతాడు. అందువల్ల ఆ ఉపశ్రేణిలో
 సౌందర్యం, సాహిత్యం రెండూ చోటు
 చేసుకున్నాయి. ఆ సమ వర్ణన అనితర
 సాధ్యం. మీరై అనుకరించడం కష్టం
 వ్యక్తిత్వం, ప్రతిభ, ప్రజ్ఞా బాంధవ్య
 వాణి మాత్రమే ఇటువంటి శ్రేణి అలరడ
 రుంది. 'అనుకరణ' కళ్ళూ సౌందర్య
 సౌందర్యాన్ని ఆ వాణి సౌందర్యము...
 లోయతూ ఉపనామం చేత వానిది ప్రవ
 హింధులూ ఉన్నది ' 9 31 మహోద్ధంగా
 వరించారు.

భావనాత్మక శైలి.

వర్ణనా శైలి కన్నా భావనాత్మక శైలిలో ఎక్కువ సౌందర్యం ఇబ్బడి అంటుంది. 'వసుధా శివో' కథలో ఆర వింశ సౌందర్యాన్ని కనవలగల భావనా పద్యముతో రమ్యముగా వర్ణించారు. 'అమె మగాడు చాచులో' స్ఫురదపడి ప్రవాహ రేఖలు పోయి కొన్నాడు, ...అమె పైవులలో అక్షి మాస్తాందిర లీలా కనుల మోసర్యాలు దూపుసొందా యట' 10

కవిత్వస్థాయి.

బాపిరాజుగారు శిక్షను కఠినపరిచి
 రాక శిక్షను కనిపింపజేసి, అందుచేత
 అతని రచనలో కావ్యగుణం కనుపించుగా

[illegible]

కథలలో గేయాలు.

పీను సోమకుర, సూర్యకుర, కాన,
 గుడ్డిపల్లె, గాలివాన, నాగలి, నాగేటిచాచు,
 సంధ్యా వృక్కం, శైలబాళ, బండరాళ్ళు,
 కరిలిం, అడవిపల్లె, మామిడితోట
 మొన్నని * భర్తా* సంధర్మాను సారంగా
 పాడుకొనుటకు వీలుగా అతి సుమతా
 రంగా గేయాలు వ్రాసారు. ఈ గేయాలు
 ఎక్కువగా ప్రవాహ సంబంధమైవని. కాన
 పద గేయాలు కూడా అక్కడక్కడ
 ఉన్నాయి.

గేయాంత్రో కథలు.

కథల్లో గేయాలు వ్రాచడమే కాక
గేయరూపంలో కూడ కథలు వ్రాశారు.
తన అమృదిక గేయసంగీతంలో 'నిధి'
అనే కీర్తి కృష్ణి జంగం కథను కడు
మృదంగం వ్రాశారు.

సుదీర్ఘ వాక్య నిర్మాణం.

సుదీర్ఘ వ్యాధినిగ్ధులకు అవసరమైన
మరింత సుందరమైన చిత్తమంది. 'రాగ'
చంద్రుడా కాలిక మామలు నింటూ,
సుందరమైన గాథలను లోనామూ, కుంగ
భద్ర నీవు చీట్లు తాలవ్వు ఉండడం
కనుగొంటూ, ప్రాణి పూజా సేవకుడో
మూ, ఆచారాల అదాత మును పరికించి

హస్తా, దగ్గరగా అభివేషించిన ఆమె
కావనానందానికి సమైక్యమిదాదామో,
అవునా పులికొన్నాడు. 12

అస్పృశ్యత పద భూయిష్టమైన
చవ రచన.

బాపిరాజుగారు ఎంత సుకుమార
అందర స-కవలన్ని వాడుతానో
అతగా సుస్పృశ్యత పదభూయిష్టమైన
చవనాదా చేశాడు. 'ఓ కన్నులు అనం
ంతో నిర్మల నిర్మలభవం చేలియాడి
ర్వ వర్ణాల రుచి, రుచి, తాల్పి,
చారంలో జలప్రతి విలీక కావ విని
స్పన్న సంగ్రహ కాంక్షి. కావ్యంలో
యోగక కావ్యాపదాగ్ర బృహత్
తాల్పి, ప్రేమగా శరమృగియా
అందచంద్రికావల స్వచ్ఛ నిర్మల
అం తా వచనా' 13.

శ్రీ శబ్దాన్ని అధికంగా వాడడం

ఒక శబ్దాన్ని అనేకసార్లు ఉపయో
గించి శ్రీ మాధుర్యాన్ని కలిగించారు.
.. ఫలాలు పట్టుకునే వాళ్లు పాలు
ట్టుకునే వాళ్ళు, భిక్షువులను పిలిచేవాళ్లు
వాళ్లు వంటలు వండించేవాళ్లు .. 14.

శ్రీ వాక్యాన్ని ఒకసారికంటే

పెక్కిన వాడడం.

'... మా అన్నయ్య ఆతన్ని చావ
గట్టాడు! మా అన్నయ్య ఆతన్ని చావ
గట్టాడు!! మా అన్నయ్య ఆతన్ని
చావగట్టాడు!!!' 15 ఈ విధంగా
శ్రీ వాక్యాన్ని అనేకసార్లు వాడి శ్రీ,
గగనుడు సంకరింపజేశారు.

ఒకేవిషయాన్ని పదేపదే చెప్పడం.

'నా మానం అర్ధరాత్రి ఆకాశంలోకి
కొచ్చుకొనివచ్చే నుడి శిఖరిం. నా
సానం మిట్టమధ్యాహ్నం నడియెండ
మం మునుపకొన్న లిపాక్షి బసవయ్య
హానం' 16.

ముక్తపద గ్రస్త వచన రచన.

విడిచిన వదభాగాన్ని అత్యవధానంగా
మరల గ్రహించుచు రచించబడిన యెడల
అది ముక్తపదగ్రస్త వచన రచన అవు
తుంది. 'ఆకాశా ఉన్న వన్ని పాడులు,
పాదల మధ్యను విరిచిచెట్లు, చెట్లపై
బంగారు ముద్దలూ' 17.

అంత్యప్రాసలతో కూడిన వచన
రచన.

బాపిరాజుగారి వచన రచనలో అంత్య
ప్రాసలు ఎక్కువగా కనబడుతున్నాయి.
అంత్యప్రాసలతో కూడిన వచన రచన
చేసి, శరణ మాధుర్యాన్ని కలిగించారు.
విరుద్రాసి అంత్యప్రాసలు విం ఆక్ష
రావ వరిక కనుబడుతున్నాయి 'రాజ్యం
దివాను నాకెరుక, మహారాజా నాకెరు,
కల్యణ నా కెరుక, భామందు నాకెరుక
మహారాజు నా కెరుక, సంపత్తులు నా
కెరుక' 18.

ఆరి - అంత్యప్రాసలతో కూడిన
వచన రచన.

అంత్యప్రాసలతో పాటు అదిప్రాసలు
కూడ బాపిరాజుగారు ఉపయోగించి శ్రీ
రిమ్యుతను గలిగించారు. 'ఆమె అవ్యుతిన
కోసం. ఆమె వయ్యారం కెకోసం, ఆమె
చింతింట్టును దువ్వ కోంతంపే తన
కోసం' 19.

బాపిరాజుగారి భావనో అక్షర సుగున
బాటి నూలు, పామెకలు, నూత్తుల ఊత
పదాలు, ఆమెడిక పదాలు, భవ్యత
కరణ వదాలు బాగా చోటు చేసు
కున్నాయి అది ఆయన వచన రచనకు
సౌందర్యాన్ని, రంజిత్యాన్ని కలుగ
జేశాయి

ఓరి కళ్లలో అన్యదేశ్య వదాల ప్రభా
వం బాగా కనబడుతుంది. ఈ అన్యదేశ్య
పదాలు బాపిరాజుగారి శైలికి ఒక ఉదాహరణ,
కూసుడు ఇచ్చి మారవచ్చాన్ని కలుగ
జేశాయి, విరి కథాసాహిత్యంలోని అన్య
దేశ్య పదాల్ని గమనించినయెడల విరికి
గత అన్యభాషాభావ పాటవం తల్లికలు
వుతుంది.

కథకు తన పాత్రల్ని సృష్టించి,
పాత్రలకు తన సంభాషణా చారు
ర్యాన్ని ప్రదర్శించి, రచనా విధానంలో
తన నైపుణ్యాన్ని కనబరిచి, భావలో
బొందికాల్ని పొందిన బాపిరాజుగారి
అద్భుతమైన శ్రీ విశ్వానం అతిమనో
హరమైంది.

ఈ విధంగా బాపిరాజుగారు తన
ప్రసిద్ధా సామర్థ్యాలతో, శ్రీలిల్లంలో
అనేక ప్రయోగాలు చేసి తెలివ్యాన్ని
చూపించి, తనదైన ఒక విద్వత్తమైన, ప్రత్యే
కమైన శైలిని నిర్మించుకొని తెలుగు కథా
సాహిత్యంలో బంగారు పంటలు పండించి
సుప్రసిద్ధ కథకుడుగా పేరు గాంచారు.

బాపిరాజుగారి వ్యక్తిత్వం ఎంత పవిత్ర
మైందో, గంభీరమైందో, ఉదారమైందో
ఉన్నదిమైందో, ఆయన వచన రచనా,
శ్రీ సౌందర్యం కూడ అంత మహోన్నత
తమం సుకుమారమైంది
అస్పృశ్యత కలది.

1. అక్షరాభిషేకం, పు. 161
2. తెలుగు నవలా విశాసం, పు. 277
3. రాగమాలిక, పు. 41
4. తెలుగు కథానిక స్వయాన స్వభావాలు
అమూల్యం. 1978
5. 'కులకలి బాపిరాజు ప్రత్యేక సంచిక',
పు. '8
6. ఆంధ్ర నవలాపరిపాకం, పు. 410
7. అంజలి, పు. 88
8. వింధ్యా చలం, పు. 27
9. అంజలి, పు. 51, 52 లు
10. అంజలి, పు. 108
11. అంజలి, పు. 9
12. తిరంగిణి, పు. 12
13. రాగమాలిక, పు. 19
14. కూలికావ్యత్యం, పు. 77
15. పోగీరలోయ, పు. 87
16. వింధ్యాచలం, పు. 114
17. రాగమాలిక, పు. 22
18. రాగమాలిక, పు. 92
19. అంజలి, పు. 74, 75 లు

(6వ పేజీ కథనం)

‘లేదు. మార్గరాయాంధ్ర నిఘంటుకర్తల ప్రయోగించు 1. మోసగించు, 2. దొంగిలించు’ నని యర్థముల నిచ్చి యీ భోగినీ దండక ప్రయోగములనే ప్రయోగముగా మహావారిచినారు ‘విచారంబు లేలే? కుభార యేలే? ఏలనే? గోపేయని యేల కబ్బము కళగను, దురప్రకృతికము గను గూడ నిందుఁ బ్రయోగించు విడిసినది. ఇట్లే తక్కిన విశేషములను బాతవ రెణుంగలయును ఈ భోగినీదండకము ననుసరించి చంద్రకవి ‘పద్మావతి దండకము’, నుడుగుపాటి సాంబకవి ‘చంద్రాననా దండకము’, లక్ష్మీదాసుకవి ‘పద్మినీ దండకము’, గోపవరపు వేంకటకవి విద్యావతి దండకము’ మొదలగునవి వెలసినవి.

భోగినీదండకమునకు మద్రాసు ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక భాండగారము న. దును, వెంకటగిరి సంస్థానము నందును, కాకినాడ యాంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు పుస్తకభాండగారమునందును ప్రాతఃప్రతు లున్నట్లు తెలియుచున్నది. వావిళ్ళవారు దీనిని బ్రకటింపినట్లు తెలియుచున్నది. గాని యది వామ లభింపలేదు భోగినీదండకము కొఱకు మిక్కిలి ప్రయత్నము చేయుచుండగా ‘గండకగుచ్ఛ’ మను నొక గ్రంథములో నిది లభించినది శ్రీమదరాజయ్య గారి కోరికపై శ్రీకామకుంపు మార్కె వారాయణగారిచే రచింపఁబడిన భగవద్దండకములను, బ్రాచీన కవి దండకములను జేర్చి ‘కారపట్టు’ గ్రామవాస్తవ్యులు బ్రాహ్మణీ పురాణపండ బాపన్న అవధానుల గారు ‘దండకగుచ్ఛము’ను బ్రకటింపిరి. ఈ గ్రంథము 1952 లో ‘నామూరు’ నందలి వెంకటేశ్వర ప్రింటింగు ప్రెస్సు నందు ముద్రింపఁబడినది. ఇందలి భోగినీదండకమును బరిపఁగనే యనుబంధానందము కల్గినది ఈ దండక

తెందుకూరి ప్రహసనాలు జుగుప్సాకరమైనవి

— డా. ప్రకాశచంద్ర కరపతి.

లోకంలో వ్యాప్తమాకున్న చెడును ప్రోత్సహిస్తున్న వ్యక్తులను, వారి కుత్సితార్థి, కియు కుత్సి, ఆయా కాలాల్లో గల వృత్తిపరుల మోసాల్ని మృదయోల్లాసకరముగ వివరించి సిగ్గుపడేట్లు చేసి, దుర్లక్షణాలు విడనాడుటకు ఉద్యమింప చేయుట మహాశయముగా గలది ప్రవాస నమా వ్యాధిశుభముచికిత్సించుటలో కూడా వీటిని ఉపయోగించినారు.

సమాజములో గల బలహీనతలను సున్నితమైన హాస్యముతో ఎత్తిచూసి; దురాచారాలకు, దుర్వ్యవస్థలకు, సిగ్గుకలిగించి, క్రమశః సమాజములో అట్టి దౌర్బల్యములు నష్టమిట్లునటుల భావన చేసి రచించు రచనలు ఉపహాసములు (ఆంగ్లములో Satires.) ఈ ఉపహాసములకు ‘పెట్టిపది’ చేరు కాశ్మీరజీవాని ‘జేమేంద్రుడు 11వ శతాబ్దికి శ్రమహసీయుడు

గుచ్ఛ గ్రంథము కూడ శిథిలావస్థలో నున్నది నేడు సాహిత్య ప్రియులకుఁ బోతన మహాకవి భోగినీదండక మందు బాటులో లేదు దీనిని బ్రకటింపవలె ననెడి కోరిక యెన్నార్చ నుండియో నాకు కలదు.

భోగినీదండకమును గూర్చి ప్రస్తావించిన వెంటనే తమ ‘సమాలోచన’ పత్రికలోఁ బ్రకటించుట కంగీకరించిన క్రమాంత స్వాధ్యాయులు బ్రహ్మశ్రీ బలుసు సీతారామకృష్ణగారికి, ‘దండకగుచ్ఛము’లో దీనిని జేర్చి పాఠకుల కందించిన బ్రహ్మశ్రీ పురాణపండ బాపన్నవధానులుగారికి నా కృతజ్ఞతాభివందనములు.

‘కళావిలాసం’ ‘దేశాపదేశం’ నర్మనాల’ అను 8 ప్రధానములైనవి రచించాడు. ఆయన ఉపహాస గుణము అనగా ప్రహసనములను గూర్చి వివరిస్తూ —

హాసేన లజ్జితోఽన్త్యంతిం
న దోషేషు క్రవన్తతే |
జన స్తురుపకారాయ
మమోయం స్వయ ముద్యమః |

— మనుజునిగో గల దోషాలను సున్నితంగా పరిహసిస్తే ఆతడు లజ్జ పొంది క్రమంగా ఆ దోషగులముండి తెదొలగుతాడు. అందుకొనమే నేని రచన మొదలిడుతున్నాను అని జేమేంద్ర మహాకవి వాకొనినాడు. దర్పద దనము, నేవ్రి సేవ్యకోపదేశ, సమయ మార్త్యక, కూడా వీరి. 7వ శతాబ్దిలో కాంచీపురాన్ని పరిపాలించిన మహేంద్ర విక్రమవర్మ ‘మత్త విలాసం’ అనే ప్రహసనం రచించాడు.

దొరికిన ప్రహసనాలలో మొట్ట మొదటిదనే అందుకు ఇందు ఒక కపాలి, ఒక బౌద్ధభిక్షువు, ఒక ఉన్నతుడు, ఒక వేశ్యాంగన, ఒక పాకుపతుడు — వీరిల నడుమ ఇతివృత్తం కొనసాగుతుంది. ‘భగవద్జ్ఞానం’ అన్న ప్రహసనం కూడా మహేంద్రవర్మ దనే వాద మున్నది. అలానే ‘లటక మేళకం’ శంఖధరుడు (12వ శతాబ్ది) రచించినది

వీరి ప్రహసన రీతి —

‘వ్యాధయో మదుపచార లాలితాః
మత్స్రయోక్త మమృతం విషంభవేత్ |
కిం యమేన సయజాం కిమాపద్యైః |
టీవనార్తరీ పురఃస్థితే మయః ||

(లటకమేళకం)

— వ్యాధులు నా పెంపుడు పిల్లలు. నేను అమృత మిచ్చిన అది విషమాకుంటే అనాయాస మృత్యువును చేకూర్చడంలో అంజనేయిని చేయ నే నుండగా — ఈ

యముడూ, గిముడూ ఎందుకీ? అని ఒక వైద్యకథానుజీ చికిత్స చేయ నేలేనిది తన ప్రాశస్త్య నిల్వలా గుడిస్తాడు. డాక్టరు డు డాక్టరు విలాసంలో - వాణిజ్యవైతలను ఆవహేళించేయుమా - హృత్పాదసం జనానాం దినమభిలం వివిధ కుటు మాయాభిః
 వివిధరతి గృహ కిరాటః

కష్టేన వరాటక ప్రతయం
 —నేక విధములైన మోసములచేసి పగలంతా ప్రజలదేవుని దోచుకొని, వ్యక్తహానికే వేళ్ళన తగుపగిలరవకు అతిశయం మీద మూడు చిల్లిగవ్వలను దానం చేస్తాడు

గీర్వాణ వాఙ్మయంలో ప్రకరణం, ప్రహసనం, భాగం అనే మూడు విధములైన వాటిలో సాంఘిక సిద్ధిగతులను నివక్షా, వ్యంగ్యముగా పోలన చేసే పద్ధతి యున్నది రామమహేంద్రవరములో ప్రహసనాలు కందుకూరి వీరేశలింగంకార కాక పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహంగారు, చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహంగారు, భీమడిపాటి కామేశ్వరిరావుగారి, శ్రీహరికృష్ణమూర్తిశాస్త్రి, గారు రచించారు శ్రీపాదకృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారి ప్రహసనాల్లో కటుత్వముంది పానుగంటి, చిలకమర్తి, భీమడిపాటి రచనలలో హాస్యం, సంస్కారం, ఆబోధం, అవహేళనా యుక్తిగా, హృద్యంగా ప్రబలాయి. బోధితయనస్కులైన కవుల పయవపు కందుకూరివారి ప్రహసనాల్లో మోటుతనం, లోలిత, అనాచిత్యం, అసంస్కారం, అవద్యత దోబూచులారు కాంక్ష భారతీయ కాస్త్రాల్ని, అచారాలను పనిగట్టుకొని కించపర్చి, కులాలడడం అడుగుతున్నా అగపడుతుంది. నుకనే అవి ప్రాచుర్య మందలేదు. కృష్ణపులకు, మహమ్మదీయులకు హిందూ పతాన్ని, హిందూ సంస్కృతిని, ఆచారాలను కూర్చున్నట్లు కవచరించినవి. అతిథి వారిది హాస్యభరితము.

రామమ కూర్చున్నట్లు కవచరించినవి. అతిథి వారిది హాస్యభరితము.

హాస్యకథలు పూర్వీక లేవా?

పూర్వం డాక్టరు, మహేంద్రవర్యుల, కాలానికి మార్గమే గాక, అంతకు పూర్వం కూడా ఇలాంటిది వున్నాయి. అగ్నివేళసంపీత (చరకం) ఉష్ణాధాని కారమున గంధర్వ గ్రహాన్విత లక్షణములను వివరించుతరు—
 ‘చక్షుం సాహసికం తీక్షణం గంధీర మపు ధృష్టిం ముఖ శాఢ్య వృత్తి గీతాం సాగ స్నాన మాల్యధూప గంధరక్త వస్త్ర బలికర్మ హాస్యకథా యోగ ప్రియ కుభగంధ మితి గంధర్వోష్మత్ర విద్యాత్’

— గంధర్వోన్వితమందు నోటి వాయిద్యము, పుత్రకానామలతోపాటు హాస్య కళలయం దిప్తముగ నుండు నని వివరించబడినది మద్యకర్మయోగికారమున (చరకం) క్రమము మదలక్షణములను వివరిస్తూ—
 ‘ప్రహసనంః పీఠికరః
 పానాన్న గుణ దర్శకః |
 వాద్యగీత ప్రహసనానాం
 కథానాం చ ప్రవర్తకః || ..’

—నవ్య పుట్టింపు కథలను చెప్పటం తెలుపబడింది. ప్రహసనమును కల్పించు కవిలు అనాది నుండియు భారతమున గలవు అవ్యవస్థానైటల్లు చేయగలిగినట్టి వేదాని, దూపణములకు, దుర్విమర్శలకు ఆకరములు కారాదు జాగుత్సాకరముగ నుండరాదు. మరి వీరేశలింగం గారి ప్రహసనం పరికించండి.

సాధారణంగా ప్రహసనం పరిహాస జనంగా నుండును కందుకూరి వారి ప్రహసనములలో పరభాగ మగపడదు. పరాకారమే నిండియుండును పరిపత్తు నెదజ్జనట్లుండును. పరిహాసముగపడదు. తరభేదం పనిగట్టుకొని చేయుటగ పడదు.

భారత ధర్మకాస్త్రాలలో వివాహాలు 8 రకములుగా పేర్కొనబడినవి. 1. బ్రాహ్మవివాహము 2. ప్రాశాపకృతివాహము 3. ఆర్యవివాహము, 4. దైవివాహము 5. ఆచరివివాహము 6. రాక్షస వివాహము 7. ప్రైతవివాహము 8. మౌనవివాహము 9. వివాహములు ధర్మములై 10వ శ్లోకం లైనవిగా చత్వోలో ధర్మముః ప్రథమోః 11 గౌతమమహర్షి (14.12) 160 కూత్రమున తెలిపినారు. అందు మొదటిదైన బ్రాహ్మవివాహము బాహ్యవిద్యా చారిత విధుల సంపన్నమై దద్యాదాచ్చాద్య అలంకృతం (14.4) 15వ శ్లోకం

విద్యాంకుడు, చరిత్ర కలిగినవాడు, బంధులందరి కలిగినవాడు, శిలసంపత్తి కలిగినవాడు నగు వరునకు తనపక్షంలో కన్యకను వస్త్రాభరణాదులచే నలంకరించి బంధులనుండి (సాలంకృత కన్యా దానం) అ బడుచు ఇది బ్రాహ్మవివాహము హిందువు లిందుమించు అందరు చేయు వివాహ మిది. ఇందు వివేకముగా కట్టుము లాగునట కాని, వరుడు వధువు త దండ్రులను పీడించుట గాని, కథువుల నెవరికో ఒకరి దారినపోయే దానయ్యట ముందర ముగతకు కట్టబెట్టుటగాని జరుపుట లేదు. పైగా వివాహవ్యవస్థలో వధువునకు 16 ఏండ్లు, వరునకు 25 ఏండ్లు ఉన్న వారే మిగులకర్మ కర్తలుగా వైద్య ధర్మ కాస్త్రాలు తెలిపినవి. హెచ్చుకత్తరముల క్యత్యాస ముండరాదు ధర్మకాస్త్రాం దీరితి నుండగా దుంచారములు, పడుచు పిల్లను వృద్ధుల కిచ్చుట జరిగిన జుగుచున్నమాట కావలయు విధవావివాహములకు ఉద్దమించిన కందుకూరివారు పరాకరము తెల్పిన నష్టే వృత్తే శ్లోకాన్నా ధాంముగ గాని ఉద్దమించినారు. ఏనుగుల వీరాస్వామయ్య గారిచేత ధర్మ కాస్త్రమునం దీ అచారములు తెల్పుబడలేదు. స్మృతి క్రితి గర్భితము లని

తెల్పుట మాని ఆర్థభర్యాన్ని, వైదిక మతాన్ని కించపరచి క్రైస్తవులుమున్నగు వైదికేతరులను సంతోషపరచి, భారత భర్యాన్ని కించపర్చి పరిశ్రమైన, భర్య బద్ధమైన బ్రాహ్మసామానును అనపాక వేడుకలతో క్షీణింపజేసి 'బ్రాహ్మవివాహము' అను పురాణము రచించినాడు. దానికి మరో పేరు పెద్దయ్యపెట్టి. ఈ పురాణమున 10 ఏండ్ల బాలికను ఒక మురుతికి డబ్బు కాశించి ఆ పిల్ల తల్లివండులు పెట్టించే - వివాహమైన తరుపరి ఆ 10 ఏండ్ల బాలికను, ఆ మురుతి వరుని గర్భాధానపు గదిలోనికి పంపుట. తరువాతి వ్రాత ఉచ్చరించబడినది. అట్టి లక్షమైనది. అటు రజస్వల గాని 10 ఏళ్ల బాలికను గర్భాధానపు గదిలోనికి పంపు ఆచారము ఎంతటి హీనాని హీనమైన బ్రాహ్మణ కాలలోనైన గలదా? బ్రాహ్మణులే యు శ్రేష్ఠి ఏ కలము నందైనా తెలుగు నాటకలదా? మరాఠీలను భర్య తరముగా జరిగదానిని మార్పించెచ్చు. దాని కదా రీతి? బ్రాహ్మణత్వాన్ని భారత భర్యకాస్తాల్ని పరిహసించుట కదా వారనునంచలననది?

అటు బ్రాహ్మ వివాహములో ప్రసహ్యతకు (బలాత్కారమునకు) తావే లేదు. బలాత్కారముగా చేయబడు వివాహము 'ప్ర హ్యదానా బ్రాక్షస' గాక్షస వివాహ మనబడును గాని బ్రాహ్మవివాహ మనబడును. కన్యకయొక్క తల్లి దండ్రుల నుండి బలాత్కారముగ కన్యకకు లాగు కొని తెచ్చి చేయునట్టి వివాహము రాక్షస వివాహము ఏరకమైన వివాహమున శ్రేష్ఠ వ్యవహారం నలసినది కూడా వీరేశలింగం గారికి తెలియదనాలా?

1876 జూలై నెలలో వివేచకర్షి పక్ష ప్రతిక కమిషంధంగా 'హాస్యసంజీవనీ' పేరిట మాసప్రతిక ప్రచురించారు వీరేశలింగం గారు. బ్రాహ్మవివాహ ప్రమాదన

మిందే ప్రకటింపబడినది. ఈ బ్రాహ్మ వివాహము గూర్చి స్వీయచరిత్ర చతుర్థ ప్రకరణమున 101 పుటలో వీరేశలింగం ఇలా వ్యాకారు

అతి బ్రాహ్మవివాహములు, అతివృద్ధ వివాహములు, కన్యాశుక్రము మొదలవాటివలని యనర్థములను బోధించుటకు బ్రాహ్మవివాహము ప్రకటింపబడినది. అది చదువుకాదు వారియొక్క చేతుక కొరకు మాత్రమే వుపయోగపడెను గాని యితర కంటే నిమగ్న ప్రయోజనము దానివల్ల కలుగలేదు.

74వ పుటలో—(కృతీతిప్రకరణం) 'నా బ్రాహ్మవివాహ మి ప్రతికయందే (హాస్యసంజీవనీ) ప్రథమమున వెలువడవారంభించెను. అట్టి బ్రాత కదియే తెలుగు భాషయందు మొదలగుటచేత అదినముఖం చెక్కడ జూచినను మూకలు గట్టి జనులు హాస్యసంజీవనీని, ముఖ్యముగా నందులో బ్రాహ్మవివాహమును చదివి యానందించుచు వచ్చిరి గెంజేండ్లవదరు వా (అనగా 1878వ సం॥) నేనొకసారి బందరు పురమునకు బోయినప్పుడొక బ్రాహ్మణ బాలిక బ్రాహ్మ వివాహమును మొదటినుండియు తుదివరకును నప్పగించి నాకాశ్చర్యము కలిగించినది.' అని కందు మారివారు పేర్కొన్నారు వారి అభిరుచి ఎట్టిదో తెలియజెప్ప ఎవయ మిది అసహ్యము, అసభ్యము, అనాచార్యము, అశీలమైన ఈ బ్రాహ్మవివాహ రచన ఎందరి మన్ననలనో పొందినట్లు, కడకు ఒక బ్రాహ్మణ బాలిక కూడా దీన్ని విర్రెవేసి వప్పగించిన దని చెప్పడం వారి నీచభావుతరను తెచ్చుటకు చేయవలసిన; అవస్థపు పలుకులైన, సత్యేతర మగునా?

బ్రాహ్మణ - అబ్రాహ్మణ వివాద సృష్టి -

తాను బ్రాహ్మణత్వాన్ని స్మృతుల్ని, కాస్తాల్ని తన యిచ్చనచ్చిన రీతిని విమ

ర్శించి కూలనాడిన కంతులు గారు తాను చదువుకొన్న బ్రాహ్మడి నని ఒకటికి పది పార్లు చెప్పవచ్చును. కులాల పట్టింపు లేని బ్రహ్మసమాజం వాడనంటూ తన బ్రాహ్మమునకే తన ప్రతికక్షిణం కూర్చులని, బ్రాహ్మణుడే నగుటచే తనపై వ్యాజ్యం వేకారని, అల్లరి పెట్టారని చెప్పడానికి కూడా సాహసించారు. చూడండి స్వీయచరిత్ర 2వ పుట.

'మా వ్యవహారములో సాక్షుల విచారణ మారంభ మయినది. నా ప్రతిపక్షమున వచ్చిన సాక్షులలో కొందరు మిత్ర రక్షణ తత్పరత్వము చేతనో, ధారణా శక్తి లోపముచేతనో నేను తమతో ననని మాటలనుకూడా కొన్నింటిని నే నన్నట్లు తమ సాక్ష్యములలో జెప్పిరి. అందుచేత దండనాధికారి వారి సాక్ష్యమును విస్మించిచకపోవుట సహితము తటస్థించెను. నేను బ్రాహ్మణుడను. అక్షీపనసీమాం గారు బ్రాహ్మణేతరుడు నగుటచేతనూ, వివాదము మూల మూట కలిగిన విశేష వివాదమే యయిననూ బ్రాహ్మణులవిను, బ్రాహ్మణేతరులను సంభవించిన సామాన్య వివాదముగా గల్పించి, నా ప్రతిపక్షులను తన్మిత్రులు కొందరును తమ పక్షమును బలపంచుట కయి పాటు పడి కొంతరకు సఫలం నొరగ్గులైరి. కాని సంపూర్ణ మనోరథ సాఫల్యమును బొంద జాలరైరి బంధువులయొక్కయు, మిత్రులయొక్కయు నిర్బంధము సరకుగొనక బ్రాహ్మణేతరులతో ననేమిలు నా పక్షమున సాక్ష్యమిచ్చిరి.

ఏలూరి అక్షీపనసీమాం గారు బ్రాహ్మణేతరుడు గనుక వారోపయన బలపర్చి, బ్రాహ్మణులు ఆహ్వానిత బలపర్చుటకు తప్పుడు భావన కలిగేటట్లు, బ్రాహ్మణేతిరులలో కూడా తనకు మహులురున్న అట్లు మరలా బ్రాహ్మణ వేతర్లని కించపరచి తన సీతీపరులుగా చిత్రించి, తా నేదో సీతి

పరుడనని రమావతిరావుగారు వంటివారు
భక్తినించి యుగపురుషుడుగా శ్రీకృష్ణ
వాలనే దుర్భవ, దురాలోచన అగ
నుకుంసి. కానీ చింతకురి ఏమ
తాళాలో స్వీయచరిత్రలో పరికించండి

ఏలూరి లక్ష్మీనరసింహంగారు కందు
కొరపై వేసిన వ్యాజ్యమును గూర్చి ఇలా
వాచిరి. ఆపుటి జిల్లా జడ్జిగాలైన రాసు
గొరగారు విచారణ చేసి పరపునప్రతికింద
లూరి లక్ష్మీనరసింహంగారి ఒక
తుణా విప్పించిరి ఈ తీర్పు 1879 సంవ
త్సరంలో జరిగిన ఆ తీర్పు జరిగిననాకు
నేను జిల్లాలోపుకు జిల్లి స్వయముగా
తర్జుమాలు కనుగొని వచ్చితిని. ఏలూరి
లక్ష్మీనరసింహంగారి పక్షమున మహా
రాజశ్రీ నిడమర్తి జలదర్శి ప్రసాద
గారయ్యుడుగారు వాగిచిరి. వీరేశలింగం
గారి పక్షమున మహారాజశ్రీ న్యావతి
అబ్బారావు తంతులుగారు గట్టిగ పట్టు
ట్టి పనిచేసిరి. రాజమహేంద్రవరములో
న్న వారేకాక, జిల్లాలోనున్న పెద్ద
ముఖ్యుల తంతులు వచ్చి మా పక్షము
కో, యాపక్షమునో సాక్ష్యమునిచ్చిరి.

ఆ దినములలో మా పట్టణమున (రాజ
మహేంద్రవర ముప్పమూల) కిందు
క్షము లేర్పడినవి వీరేశలింగంగారి
క్షము కొందరు, లక్ష్మీనరసింహం గారి
క్షము కొందరు. మా నామక సమాజ
ంలో నన్న యనేకులు లక్ష్మీనరసింహం
గారి పక్షమే. నేనే వీరేశలింగంగారి
క్షమున నుండేవాడను. మానుంత్
పు నాయకుగారు (ప్రభాకరం గారి
పుత్ర - -య్య) నేని వీరేశలింగం గారికి
గ్రుతిలేకముగా లక్ష్మీనరసింహంగారి పక్ష
మున సాక్ష్యమిచ్చిరి. నేను మనసులో
రింతరము వీరేశలింగం గారికి విజయ
ము కొరమంటిని కాని నాకు లక్ష్మీనర
సింహంగారికోను పరిపరము కలదు.
విలకమర్తిని వారు మన్నింపలే అధ్యక్షు

లుగ నుండగ ఉపాధ్యక్షునిగ నియ
మించిరి.) ఆపుడప్పుడు నేను వారి
యింటికికుడా మానుంత్ రావువారెడు
గారిలో కలిసి పోవుచుండేవాడను
లక్ష్మీనరసింహంగారి యందుకు కొన్ని
ప్రశంసనీయమైన గుణము లుండెడివి.
ఆయన యాపవ్యాంధపుడనియు, స్వ
జనమిత్రుడనియు, నులభుడని యు చెప్ప
కొనఁచుండెడివారు. (స్వీయచరిత్ర 109.
110 పుటలు) మరి కంఠకురి దున్నీతి,
ఆయన ఇప్పుడైనా చిలకమర్తి ప్రాతని
బట్టి తెల్లయగుట లేదా! చిలక మర్తి
మిచ్చిన యేలూరివారు చిలకమర్తి తన
ప్రతినిధియైన కందుకూరి పక్షమున నలి
సినా, గౌరవాదరములు చూపుచుండిరి
ఆసలు ఈ వ్యాజ్యమునకు కారణము.
కందుకూరి తన వివేకవర్ధనిలో నీచాతి
నీచంగా ఏలూరికి అపహేంద్యం చేస్తూ
ప్రసాదం ప్రచురించారు తన ఉద్యమ
అన్నింటి ఏలూరి ఇచ్చిన ప్రోత్సాహము
వలన ప్రఖ్యాతి సంపాదించు కందుకూరి.
తనకన్న విద్యార్థులకు, పజానాయ
కత్వము గల్గిన వ్యక్తి, యాస్తికపారకాల
శిక్షింపవారు, ప్రాచ్యసమాజ వ్యాప్తికై
తొలిగా పూజకొన్న వ్యక్తి ఏలూరి
ఈయన పాతకాలను కంఠకురి ఉప
న్యాసాలకు వాడుకున్నారు
టంగులూరి శ్రీరాములుగారు గొప్ప
ప్రజానేతరులు. ప్రఖ్యాతి గల వ్యాయ
వాది పత్రికా సంపాదకుడు. మొదట్లో
ఈయనకు వత్తాను యిచ్చినవాడు. కందు
కూరి, ది శ్యామలపు హిందూ సమా
జాభినర్ధిని సంపాదపలపై వేసిన వ్యాజ్య
మున కందుకూరి తిరపున స్తీడరుగా పని
చేసిన వ్యక్తి. ఆయన కందుకూరి దున్నీ
తిని చూచి భేదపడి వ్యతిరేకించారు.

ప్రభావ్యులైతెలుపై విద్వేషం, అచ
మానం కల్గితేయు పగట్టి -
విరుపాక్ష వీరాధిపతులైన శంకరా
చార్యులు గారిని అహహేళన ఎంతగానో

చేశారు. చేయవచ్చు కానీ నీచాతినిచూగా
సభ్యులకు, సంస్కృతిని విడనాడి ఎలా
ప్రావీణులో చూడండి. పుట 118. ఈ
స్వామలనాథ మగనిని విడిచి లేచిపోయి
బహిరంగంగా జగన్మాథ పురములో
వ్యభిచరించు చుండిన ఒక బ్రాహ్మణ
ముండవలన ధనస్వీకారమును తేసి, యా
యిల్లాలవలన భిక్షుగకొని, భాగ్యుని విడిచి
పెట్టి యడనకై దాని అగ్రానికి బహిష్కార
పత్రికలు బంపి యాతనికి అధిపత్రిక
నిచ్చుటకయి యధిక ధనమును లాగ
జూచిరి.

రాజమహేంద్రవరము నందు మండల
న్యాయస్థలో క్రిమినలు రికార్డుకీపరుగా
నుండి యుద్వ్యక్తును పోగొట్టుకొని 50
ఏళ్ళు దాటియున్న జిల్లా శ్రుంగడ
శంకన్నగారు తన వృద్ధగృహస్థు చిర
కాలము కిందటనే ముట్టుడిగిన 50 ఏండ్ల
వృద్ధాంగనతో వ్యభిచరించినట్లు నేరము
మోపి యాయనకు బహిష్కార పత్రికను
బంపి విశేషవిత్తము నాకరించుటకయి
ప్రయత్నించిరి (స్వీయచరిత్ర ప్రథమ
భాగం 118 పుట.)

చిరకాలము కిందటనే కలము విడిచి
లేచిపోయి తురికపేటలో గాపుర ముండి
కొడిలను గన్న యొక బ్రాహ్మణ కుటుంబ
యొక్క శ్రుతుని రిమ వీరమూర్తి యొక్క
నిగా స్వీకరించిరి.

ఇవన్నియు వివేకవర్ధని వెల్లడించు
చుండెనని ప్రావీణిగొన్నారు (118 పుట)
128 పుటలో ఎ తనీచనీతికి పక్షము
గాదు దిగాలో పరికించండి

జ్యోతిసశాస్త్ర విదుడైన బైదిక,
యార్జ్యపతిని యగు శిష్టబ్రాహ్మణగృహస్థు
దుండెనట. ఆయన దగ్గర 10 ఏండ్ల నీన
తండ్రి కూతురుండెనట. ఆయన కాల
విరంతుడు. ఆ నిల్లి చీరలు కట్టుచూ,
నగలు ధరించి, రవికలు తొడుగుచూ
అలంకరించుకొను చుండెడిట. ఆ నిల్లిక

పెండ్లి చేసికొనకలే సని ఇచ్చు. అన్నగారి కది ఇచ్చుమనేదట. అందువలన ఆవిడకు తోకఖండన జరిపించి, అంచులేని ముత్యక బట్టలు గట్టింప దలచి, బట్టబెచ్చి, యియగా, నాకొండకో వదిల కియ్య మన్న దట. ఆ అన్నగార తొప్పిస్తే సేను వివాహము చేసికొందు వని పట్టు పట్టిన దట. అందువలన ఆయన బంధువర్గము యొచించి పెండ్లి తిప్పు - సీవెరరినైనా వుండుకొని వ్యభిచరించు, మేము అడ్డు రాము. పెండ్లి మాత్రము చేసికోవ ఆని, ఆ రితిగ అనుసరించగ ఆ బ్రాహ్మణ బాలికకు అనుమతి సిచ్చిపట్టు వ్రాసిమనవాడు పూర్వచార పరాయణు లగుటచేత సీతి బాహ్యమైన గూఢవ్యభిచారమునైన నంగీకరించుమ గాని యాచాం విరుద్ధమైన ధర్మవివాహము నంగీకరింపరు. అని ఏచోనో వ్రాశారు. ఆ శోలివిప్పుని మేరు మాత్రము తెలుపలేదు. ఇలాంటి వృత్తాంతములు - చిలకమర్రి, వల్లూరి సూర్య నారాయణ, దాసు విష్ణురావు, రాయసం చరిత్రలలో కానరావు. వాయూ సంస్కరణ పూరితులే. వీరి అనుయాయులు. ఇంత వైచ్యాలికి దిగలేదు. ఈయన వైచ్యాలిని సంస్కార యంతంగా వీరం దయా ఖండించారు. ఏవిగించుకున్నారు ఇలా బ్రాహ్మణులను కించపరచుతూనే తాను బ్రాహ్మణుండను. చాలా భాష చేరింది యందు నే ప్రత్యేకతరీతి నిచ్చి నాడు' వని దప్పు వాయింపుకున్నారు. కంచే చేతు మేసివట్టు ఆయన సేరంకరనం ప్రభావంలో యిరుక్కన్నారు. రంక వేర్చినవాడు బొంబ సేర్వరా! వారి స్వీయచరిత్ర తీరది . . .

•••

శిథిల శిల్ప వ్యధలు

— శ్రీ కొలచన వెంకటరమణమూర్తి ఎం ఏ., బియ్యడి.

*కరక కర్త తివట వరకళ్లు త్రొక్కగ మూకఖండిత శిల్ప మూర్తిపాతీ
పూహణ మృతయూలే స్వైరించి రనుటకు శిథిలశిల్ప మృతయ వ్యధలుపాతీ
దృప్తమ తొన్నకై రాద్ర వాల్మీకుణకు ద్రష్టు పట్టినది దేశకేమ పాతీ
సృష్టికి మనిషి పుట్టి సోక ననగ కవిలికమిలెకు కంబములు పాతీ
తెగిన పగిలిన తొలగిన తెరువబడిన విడిగి తరగి కరగి నల్లి యొగి నిలికి
త్రంగికంగిన రమణీయ భంగిమలను చూచి నేనొక కలనోలి గ్రుక్క పూతి
*తెలుల తాకిళ్లు దక్కిలిగిరికిలే మేను పులకరింప శిలలు పూసె
శిల్పాల మనసిను కల్పనా పటిమకు పరవశించియోరాళ్ళు త్రతిమతాయె
నిపుర నిర్మిద్ర నిరుపమ పిక్షకు మానీక పామగమల్ మార్మమాయె
నే నికశిల్పి తా నేమి ముద్రించెనో రాతీని బూదిన గీటులాయె
కాలపురుషుని కిది హంకార నివద వలికధారల కనుబొడ్డి సలిచి శిలలు బండకారిన బ్రహ్మం పెండఁబడియు
కథలగాథల వినివీం మఁ గడవ నేతు.
*పూహణ మృతయ మనియెను దూషణమునుదన్న రాంబొత్రిలపడుచున్
కామంబున విచ్చెనుగా ఈపద్యాత్రాకమాన హీనర తొంగగత్.
*కరములు తగిలిన్ని కనులుతొలగిన్ని ముక్కులే తొన్ని యొండొకొన్ని
కలం విరిగిపోన్ని చెయ్య కరగిపోన్ని కడనభూమి కరణి చెడ చెకళలు.
*విరాజ రీరద్ర పేరంబు దేవులన్ గోలితి కాలాంబుధి కలిపారా
యేరాని లిల్చుట హేమాంబుర నిధుల నల్పించి యమరత్న మందిగారా

యెనర కీమణుల్ గాన వాల్మీకీల నింపి దళదళల పెగడినారా
యే భూసురోక్తము కిల్చుట వేదాళి భుజులల్ వల్లించి ఘనక గవిరా
యొక్కపారి నా యెడదను బూతులూలి కాలకాలాంతరంబుల కడం నిలికి
పూర్వ కిస్కళా కైభన మూర్తిగాంచ కనులఁ దెరివించె నల్లదె నానుమిగింద.
“నామప్ప! యీ శిల్పం వే ముచ్చుల మేమిచోద్య మేమో యోహళా
రా మప్ప! వీని వదలి నేనుండును బలవంయం ద్రు మేదినిరనివల్”
*రామప్ప నడియు చెలువున్ భూమికు దయామృతంబు పొందెనా లేనా
రామప్ప నడిని చూచిన నామది చెలువయ్యె శోక నాదంబెసగత్.
*జైన హంధనమర సామరస్యంబనఁ బద్యాది యొకనిఁ బరిసరిల్లె
ప్రాచీన శిల్ప విధన దర్శనమున దళకత ద్రుభాళి తివరుయండ
రమణీయ శిల్పముల్ రంజిల్లు శిల్పమున్ గలరామ ప (పు) నడియొక నలువ
మండ

శిధు లల్పించెను సిద్ధేశ్వరాంబుల హా వోట ఘణంతో నొప్పుయండ
అద్రరాజ్ఞి లేజ మునిక మునుగిరించి భద్రకాళి యొకట నానమొండ
గిరిని నిలచె నచట నరసింహ దేవుండు భిక్షకుల కెత్తుడు భద్రమమెను.
(1985 మం రములో ఓరుగల్లు, హను మిగింద- ఈ ప్రదేశముల గిరి చుంప గల దేవాలయములకు రామప్ప చెలువును బాచిరిని, అలనాటి భావకరంభరయే పద్య రూపమున ని విధముగా భాసిల్లినది

•••

రాజసుహృద్ వరప్రభుడైన వీర భద్రారెడ్డి ఒక రోజున కొలువు తీరివున్న సమయంలో ఆకడి అన్న అల్లాడ మేయారెడ్డి ప్రవాగుడితో.

ఈ ఓడే నీకు పోలు చక్కవుల లే రీసాటి కాంబునక
దక్షిణాన చక్కవల నవర గం
భర్యాపులో భామిని
వక్షిప ద్వయ గంధవార ఘుమ్మ
దైవరాజ్య భారంబు న
ధృక్పాదము గవివార్యులము భవతి
య ప్రాధ సాహిత్యయోగ

(కాశీ పీఠిక. 14)

అని సంతోషించి, ఏవు నిర్మించబోతున్న కాశీఖండాన్ని మారయ్యడి కంఠ మీదు కలసిం' వని కోరాడు. శ్రీనాథుడే విధంగా ఆ గ్రంథాన్ని అతడి కంఠం గా రచించాడు.

ఈమెల్ల వరంవర ముత్తలూనా ఈ ఓడే నీకు పోలు సత్కవులు లేరీసాటి కాంబునక' అనేది బ్రహ్మ స్త్రులంబిసి. ఇందులో ఎంతైనా సుత్యమైనది. శ్రీనాథుడు చక్షుకాధిపతి ముత్యాలకాలలో కనకాభిషేక గౌరవాన్ని పొందాడు, అయినా లాంటి కాశీ ఖండాన్ని విజ్ఞానోపధంలాంటి సైమధాన్ని రచన రంగానూ, అనితరసాధ్యంగానూ ఆంధ్రీ రించాడు. ఉచ్చటవివాద ప్రాధతో గాడదేమియు భట్టు కంచుధక్కన వశం గొట్టించాడు.

ఇతటి కాత్య కూరుతు కనుకనే తనకు గుణించి తాను అంత వింకంగా చెప్పకొన్నాడు.

జనకులలోనూ, పిట్టగ్రంథాలలోనూ వికటకవిగా, హాస్యగాడు గాత్రచారంలో ఘోరకృటికీ, పాంతు రంగ హాసకృష్ణం ఘటికాదం హాసకృష్ణం కంటి ప్రాధ ప్రబంధాలను రచించి, పాంతురంగవిధి ని వక్షిగంధంబున' అని ప్రఖ్యాతిని పొందిన

కవి వ్యవధుకు తెనాలి రామకృష్ణుడు. ఒకనాడు విమారి వేదాద్రిమంత్రి రామ రామకృష్ణుడిని తన సన్నిధికి రావించు కొని, ఆర్హాసవాసీనుడిని చేసి, ఉదయం బ సువగంబు పేరువు పామ

ప్ర్యానంబునం బాట్టిరా
విదితం బైన మహిమ్ మహాంధ్ర కవితా
విద్య బా ప్రాధి నీ
కాశీ సరవార్థ హాధ ఘటనా
పాలా పరిమూర్తి కా
రద నీ యాపమ' రామకృష్ణుడు కని చం
ద్యా, సాంద్రక్షీరీకృతా!

(పాంతు. 1-27)

అని ప్రస్తుతించి, 'పాంతురంగడి చరిత్రను నా కంఠం గా వ్రాయవలసిందే' దని కోరాడు. రామకృష్ణుడంగీకరించి, ఆంధ్ర కావ్యాలలో ఒకటిగా ఎన్నడగిన విధంగా ఆ కావ్యాన్ని రచించి, అతడికి కృతి యిచ్చాడు.

ఈ రామకృష్ణుడే శ్రీగృడ వరస రామతో తనవ సంతోషిల్లిన ఒకే వాగ్యుధ్ధంలో తన కవితా మ గాత్యాన్ని ఒక చాలు పద్యంలో తెలియ చేశాడు.

ఒకని కవిత్వము దెనము
నొప్పులు దప్పలు నా కవిత్వముం
దొకనికే దప్పులు బట్టు పని
యందడకు, కా దని తిప్పు బట్టివ
మొగ మటు క్రిందుగా దిగిచి
ముక్కులు వోర నిమంబ కస్తీతో
దిగ మొవలంబు గోతు, మది

చెప్పన గొట్టుదు, గాలం దన్నుదున్.
తంజాపురాధికార్యుడైన రిఘునాథ నాయ
వడి ఆనానాన్ని అంకంచి, విజయ నిలా
పాది ప్రబంధాలను రచించిన కవి చేయ
భార వేంకటకవి. ఇంటి పేరు నసగా చేస్తూ
వృత్తి కవిత్వంలో పసల్లన్న' దని, విమ
ర్శవల లేక మన్ననలని పొందిన కవి ఇతడు.

అభినవభోజరాజు విరుదాంబుడైన రిఘునాథ నాయకుడు వేంకట కవితో

ప్రతి పద్యము నందుఁ జను
కృతి గలుగఁ జెప్ప నేర్చు, కల్లెడ
తెనుకా

కృతి వింటి మపారముగా
క్షితిలో నీ మాన్య మెరికిన్ రామ సుమీ!
(విజయ విహంగం. అ. 50)

అన్నాడు. స్వయంగా కొన్ని కావ్యా లను, యక్షగానాలను రచించిన రాజకవి రఘునాథుడు చేసిన ఈ ప్రకంప ప్రత్యక్ష రి సత్యం. విజయవిహంగం తీసుకొని, అత్యంతంగా ఏ పుటను తెరిచినప్పు డికి, ఆ పుటలోని పద్యాల్లో ఏ ఒక్క దానిలో సైన్యపటికి ఏదోఒక సాందర్యం అని అర్థంకారం కావచ్చు, కల్పాలం కారం కావచ్చు, లేదా నూకై, పామక, నానుండి, కలంబువడి, లేదా మతోకటి ఉండితీరుతుంది అందుకే రఘునాథుడు వేంకటకవి నా విధంగా సంబోధించాడు.

ప్రాచీన కవిత్వానికి భరత వాక్యాన్ని ఆధునిక కవిత్వానికి నాంది పలికేన అద్భుత నాంధ్రీ కవి ప్రపంచ నిర్యాతకు తిరు పతి వేంకట కవులు అటు గద్యాలనుండి, ఇటు చెన్నపట్టణం వలన మధ్యలోతూ ఆనానాలన్నించిని సందర్శించి ఆనంభ్యా కంగా అప్రేరణ పొందాడు, శతావధానాలు చేసి, తమవాకితో. తెలుగుదేశాన్ని కుంఠ మొగంచేసిన కిం కవీంద్రులూ కంచా నులు తిరుపతి వేంకటకవులు.

నాడు ఒక పర్యాటకుం గద్యాలకు తెల్ల నపుడు శ్రీరామ ధూపాలుడితో తన అత ధానాది విద్యలను గుణించి, ఈ విధంగా చెప్పాడు

శతఘంట కవనమృత పల్లవ సంగతి యత్నం
గరతలామలక మృగాద మాకు!
నస్తావధాన కస్తావలంబన మన్న
నలొకాండెను దండనంబు మోవ
నానంధాని కవిత్వాదంబరం బన్న
నల్లెత్తి బండినడక మోవ,
సత్కావ్య నిర్మాణ చాకచక్యం బన్న
కుడ్రసే పేర భోజనము మోవ,

స్వతంత్ర పాదము లానర్ప నట్టి వారి
యె ముగించుట టాటాకంబు మోక్ష
నరాధేయ! కవిసమ దాయగేయ!
ఎదిత విధేయ! రామభూపాల రాజు!
(నానారాజ సందర్భనము,
పూర్వార్థము 50)

అత్యంతమైన సంస్థానంలో ఒక వ్యవస్థ
యిది వారి వివాహము గురించి, అధిక
మనగా దానికి వారి విధంగా సమాధాన
మచ్చారు.

కొనె మెలకువ చెలిగియున్న
యెదిమిది కొప్పుగల చెలివార వివా
హములు రెండు వాసలకు
మీమీ పెండ్లియై ముందు చెల్వగా
కొనెమల గలినట్ల గద
యెద ముందు గలెనుట, గెల్వలెనయీ
మీమలులనీ, మీ వలన

మొదలుపెట్టె కలెనుట, మొదలుపెట్టె!
(నానారాజ సందర్భనము,
పూర్వార్థము - 179)

దీనిలో వదల వేరులో ఉన్నారా,
అని పద్యం కవిత్వం కాదు, ఎక్కడికీ
వెళ్ళినట్లుకీ, ఏ ప్రక్కనీ దీక్షాన్నట్లుకీ
జూచుచున్నాను, అపజయమే వదలెను కను
జీవికీ విఘటనలలో లేవనెట్టుగా నెక్కు
కొని వచ్చారు. అంతటి కారణం పరమ
యెద వామనాన్ని అదృష్టవశాత్తూ చెరువది
యెదలకవులు.

సాహితీ విగ్రహంలో తెలిసిన అనేక
ప్రక్రియలు చేపట్టి, వాటినిన్నిటిని మ
ర్తంగా నిర్వహించిన కవి సమస్తము విశ్వ
సాధన కల్పనారాధన. విశ్వసాధనవారు
తమ కల్పనలకథాంతలో తమ సాహితీ
వ్యక్తిత్వాన్ని గురించి ఈ విధంగా చెప్ప
కొన్నారు.

అల నన్ని వ్యక్తిత లేదు తిక్కనకు లే
దాదోక మనస్థావ్యము

దలమన్నాదు రసావతార ధివజా
హంకార సంభార దో
హంబ్రాహ్మణ్యముయ్యూర్తి కిన్యూడయినా
దెన్నట్టి దా వోయ్యునే
కల చాండియ్యురు కీర్తి చెల్వనీళ్ల నం
కన్యమి కిన్నులగద.

- రామాయణ కల్పవృక్షం. అం. 21.
ప్రీతికృత్య రామాయణ కల్పవృక్షం
లాంటి మహాకావ్యాన్ని, కన్నెరవాని
పాటలాంటి కావ్యానికి గేయకావ్యాన్ని,
వేయ పదగల, ఏకవీర లాంటి నవలా
రాసాన్ని, వర్ణనాల పంటి కమనీయ
నాటకాన్ని సృష్టించిన మహనీయుడు.
అటువంటి వ్యక్తి వ్యక్తి కరించిన ఈ అభి
ప్రాయం మృత్యువలన క్షామనీయం
అధునికాంధ్ర కవితా సరస్వతి కన్న
కవిత్వాలలో నవయుగ కవి చక్రవర్తి
గట్టం కాపురా ఒకరు. వేదమండలం
అప్పుడలెనట్లుకీ, నుదులలో అనల్పాలెన
వీరదాసీ, గట్టియం, మంతాక మహల్
వంటి ఖండ కావ్యాలను సృష్టించినవారు
కాపురా.

ఏదో ఒక సందర్భంలో పాటి కవుల
వలన తిరిస్కా రామభివాన్ని బాంధవ
కాపురా బాధపడి, ఆ బాధను, తన
మనస్థానాన్ని ఈ విధంగా ప్రకటించాడు.
గవ్వకు పాటి రాని పలు
కావల మూక లమాయ చేత న
నెట్టిది దూరినట్ల ననుచి
రించిన కారణ లేది పోయినే?
యె వ్యసంధా ప్రతిక బాధను
లే రమణులు? గంట యానెవర.

అన్నట్లుగానే కాపురా వద్యాల శిష్యుడు
రామాయణం. అనేక రసవత్తరమైన కృతు
లతో అంధకానికి కలంకరించారు. అన్న
మాట నిలెట్టుకొన్నాడు.
తన కాలంపాటికి భావవికాసకా
ప్రపంచాన్ని కవితాప్రళంబిని విస్తరించే

ప్రాల వివరణ ప్రకటించలేని అభ్యు
దయగేయ సహితము పండించిన కవి
కర్తకుడు శ్రీశ్రీ.

శ్రీశ్రీ తన 'నేనూ ఈ సాహిత్య
సాహిత్యం (1947 - 1972) అనే
వ్యాసంలో 910 వాకా తెలుగు సాహి
త్యం నన్ను నడిపించింది. ఆ కర్తావ
మంచీ దాన్ని నేను వడిపెట్టువాను.
అప్పటినుండి తెలుగు సాహిత్యం చరిత్ర
శ్రీశ్రీ స్వీయచరిత్ర అని చెప్పాడు.
(మహానీ - యువ భా-తి ప్రచురణ.)

1980 కి రాక తెలుగులో అనేక
విధాల కవిత్వాలు నడిచినై, వాటినిన్నిం
టిని కాదు గాని, అభ్యుదయ కవితా
భాష మాత్రం కలవేగంతో ముందుకు
వడిపిన కవిసాంధ్య మాత్రం శ్రీశ్రీయే. ఈ
కారణంగానే సాహితీ విమర్శకులు
శ్రీశ్రీని అభ్యుదయ కవిత్వానికి యుగ
కర్తగా క్లాసిఫికారు.

ఈ విధంగా మన ఆంధ్ర కవిత్వములు
తమ తమ కవితా సామగ్రితలను గురించి,
కవిత వివర తమకున్న అధికారాన్ని
గురించి తెలుగ శ్రీ చాటి చెప్పారు.

కొంత మంది వారసులు, విమర్శకులు
వారిని గర్విస్తుంటామూ, అహంకారులు
గానూ చిత్రించి, వారిని, వారి విశ్వాన్ని
నీగిస్తున్నారు. అందులో ఔచిత్యం
లేదు. ఆయా కవుల రచనలను మనం
చిత్తవర్తిమూ, సహృదయతతోనూ
రసగ్రహణదృష్టితోనూ చదివినట్లయితే,
వాడు ఆవిధంగా తెలియజేయటంలో
బారపాటు లేదని అనిపించి తీరరుంది.

కవిక, పైని మనం విరికించిన ఆయా
కవుల అభిప్రాయాల పన్నింటిని వారి
అహంభావానికి కాక, వారి ప్రతిభవట్టు,
కాలకున్న నమ్మకానికి, అత్యంత
నీతి విన్నంగా భావించుటం మహానీ
తంగా భుంతుంది.

రామాయణ కల్పవృక్ష సారములు

ఇటీవల 'విజయనగరం' గురజాడ స్వరకజ్ఞా కేంద్ర గ్రంథాలయంలో సాహితీ మిత్ర సమాఖ్య విజయభావన ఏర్పాటుచేసిన ప్రసంగ తొలిటి కార్యక్రమంలో చోడవరానికి చెందిన శ్రీ ముత్యం రామమూర్తి ప్రధాన కర్తగా పాల్గొని 'విశ్వనాథవారి రామాయణ కల్పవృక్ష సారము' అనే విషయంపై ప్రసంగించారు.

శ్రీకృష్ణుడు ధన్యులౌధవ ప్రతినిధి కాగా, శ్రీరాముడు ధర్మచరణకు ప్రతినిధి అని శ్రీరామమూర్తి చెప్పారు. శ్రీరాముడు జ్ఞానపథవిహారి అని చెల్లతూ పితృవాక్య సారలను, ఏకపత్నిప్రథమ, భార్యవాత్సల్యము, దుష్టశిక్షణ, శిష్టరక్షణ ఇత్యాది గుణములే ఆయన మానవులందరికీ ఆదర్శమైన మైనాడని వివరించారు.

శ్రీశ్రీ లాంటివారు విశ్వనాథ వారిని 'పాపాణపాకీ' అని విమర్శించినప్పటికీ, సరళ మందరమైన శైలి విన్యాసంలో మృదుమధురంగా పద్యాలు రచించటంలో కూడా విశ్వనాథవారు సిద్ధవాస్తు అని శ్రీరామమూర్తి రామాయణ కల్పవృక్షం నుండివిశ్లేషణపద్యాలను ఉదాహరించారు. తమోగూ ప్రధానమైన తాటకీని సూచించటం, రక్షోగూ ప్రధానమైన అపాల్యను అనుగ్రహించటం, సార్వత్రిక గూ ప్రధానమైన సీతను గ్రహించటం ద్వారా శ్రీరాముడు మానవ లోకానికి అందించిన మహోన్నత సందేశాలను విశ్వనాథవారు తమ రామాయణ కల్పవృక్షంలో విపులీకరించారుని శ్రీరామమూర్తి చెప్పారు.

ఆయన ఇంకా కసిద్ధ, విశ్వామిత్ర, వాలి, తార, మారీచ, రావణ పాత్రల చిర్రణలో విశ్వనాథవారు ప్రదర్శించిన ప్రతిభను సోదాహరణంగా వివరించారు. రామసుగ్రీవ మెత్తి ఆవర్యవంతమైన దని, అంజనేయుని సేవా నిరతి, కార్య దీక్షాదక్షతకు ప్రతిక యని శ్రీరామ మూర్తి పేర్కొన్నారు. మేనకా విశ్వామిత్రుల ప్రేమకలాపాల సుందర్యంగా విశ్వనాథవారు సూక్ష్మమైన కృంగారాన్ని సున్నితమైన వాస్తవిక బొప్పించారని చెల్లతూ, విశ్వామిత్ర పాత్ర 'ఏకాగ్రత'ను బోధిస్తున్నదని శ్రీరామమూర్తి తమ అభిప్రాయాన్ని వెల్లడించారు.

సీతపద్య రచనలోను, దుష్కర ప్రాసల ముద్రలలోను, సుదీర్ఘ సమాసాల పోహలింపులోను విశ్వనాథవారు కనపరచిన నైపుణ్యం శ్రీరామమూర్తి సోదాహరణంగా వివరించారు. విశ్వనాథవారు తమ ప్రతిభ మోడ ఆత్మవిశ్వాసమున్న వ్యక్త కాని అహంకారి కాదని ఎప్పుడూ మెచ్చుకుంటున్న కలవా రని, గురువుకు కీర్తి తెచ్చిన కిష్కంధం శ్రీరామమూర్తి సాధకారంగా వెల్లడించారు. సంస్కృత సంప్రదాయాల సింధుమైన విశ్వనాథ నిజంగా విప్లవాత్మక అనీ, ఆయనవంటి కవి ఈ కాలబింబంలో ముగిసిన లేరని విప్లవముగా చెల్లతూ శ్రీరామమూర్తి తమ ప్రసంగాన్ని ముగించారు.

విజయభావన సహాయ కార్యదర్శి శ్రీ కె. మార్కండేయుడు విశ్వనాథవారి వ్యక్తిత్వ కవితృతత్వాలను ప్రశంసించి, పద్యముమౌఖ్యిని ఘటించాడు.

(ఆచార్య బా వ న్)
()

నే ను!

- డా రావడుగు వెంక శేష్వరశర్మ ఎం. ఏ., పి. హెచ్. డి.

*కాలనదిలోని బ్రతు కను కనక సాత్ర మంచుచు, గుణామృతంబు సేమించుచుండి లోపరంద్రాలు గమనింప నోపనయితి నపుర! భువి నె.త వెట్టిమానవుడ నేను.

*వింత బొమ్మల తుడమి మేల్ బంటి లోడ ఇంతలో ఆకి, యేమియు అంకలో నె రంగుల హారంగు కాలంపు చెంగునట్టి పశువు లేది పాగడి తనివాడ నేను.

*"వగరుగా వాస్తవాను ధనంపు చెట్టు తగులు చున్న ను మిడి, చిత్రమృగాగ డోహ బుద్ధులబాపగా ఒడగ లేక నలిగి పోయిడి వెట్టి మానవుడ నేను"

*"ప్రకృతికిని, స్వభావంకలకు బానిసనయి వెలసి యుంటున్న నాకయింబులకు నార రణములకు నిర్వక్షుడు జన్మ రణములో నలిగి పోయిడి వెట్టి మానవుడ నేను"

*"మానరాగంబు, మేల్మేక, మంచితనము మనిషి బలహీనతగ నెంచు మనసమాన సరణి నరణుక ద్రుమిడి, చిచ్చుబిరిచిం నలిగి పోయిడి వెట్టి మానవుడ నేను"

*"ఫణులుపడత్రోలి, నిచ్చెనల్ నైటాగ చక్ర సేమి త్రిమయ్యతో, సుఖము నెడి చరమ వడయాప సోపాన పటమునందు తరిలి తిరిగిడి వెట్టి మానవుడ నేను!"

— .. —

గతవార్షిక సంచికలోని కొక్కొండ్ల వేంకటరత్నముగారు అను వ్యాసము రచయితలు శ్రీ దిగవల్లి వేంకటేశ్వరపు గారు, పారపాటున అచటవారి పేరు పేర్కొనడం బడలేదు. సం. పా.

నన్ను ముజయంతి

ఇటీవల గౌతమీ ప్రాంతీయ గ్రంథాలయంలో శరన్నండలివారి యాజమాన్యమున క్రికాప్రస్తుత శ్రీమద్భవా పంతుల సర్వకారాయణాస్త్రిగారి అధ్యక్షతన నన్నయ బయోమ్యూరియన్ల సభ జరిగినది.

శ్రీకందుకూరి కౌండావధానులుగారు సభారంభమున వేదపఠనము గావించిరి. అనంతరము చిత్రమర్తి అశ్వినరసింహముగారి మనుమరాలు 30 ఏండ్ల వయస్సు అధ్యక్షుల సలకారముతో 'శ్రీ వాణీగిరి జాన్చిరోయ' స్తోత్రము పఠించినది.

మొదటి సాహిత్యవిమర్శకులు 2వూ భాషా వేర్వేలు అయిన శ్రీకృత్తిపల్లి పింఛదరావుగారు నన్నయను గురించి మూతన పద్యాలతో బ్రసంగించిరి.

నన్నయ భారతమును పరిశోధించిన వారందఱు కవిత్వాది విషయములపై సెక్కున పరిశీలన కావించిరి. కవిత్వములో తన్నును సెనయాస్పృశించకపోయి రనిరి. తాముమీ మాంసాప్రాప్తసారముగ నన్నయ రచనను పరిశీలించితి మనిరి. నన్నయగట్టి వేదవిద్వాంసుడని అతనికిలన యన తెలుసుకొన్న దనిరి.

ముప్పివాని బాడుకవి కాలేదని, ముప్పియనగా వేదమని కూడ అర్థముకల దనిరి. సుతజల పూరకంబులని పద్యములోని సున్నక వాక్యము అను మొదట సూక్యమనికా వేదవాక్యమనియే ముఖ్యార్థ మనిరి. నన్నయ వేదవేత్తయనట - అంటురాముడు ఓక్రియాలపై చాల పర్యాయములు దండెత్తె, సెన సందర్భమున బెలుపుచు సంస్కృతములోని అసక్యోత్, అనుపమనకు నన్నయ ముద్దుడు

మారు అనుట మంచి యుదాహరణ మనిరి. అలాగే నన్నయ వేద వ్యాకరణ మెరిగిన వాడనుటకు కొన్ని మంత్రముల నుదాహరించి యీ వాక్యములు ఋగ్వేదములోని వని ఛాందోగ్యములోని వని ప్రేక్షించిరి.

అది యందు తమకు గౌతమీ గ్రంథాలయముతో గల చిర పంచయమును గురించి వివరించి గ్రంథాలయమును విక్రీలై ప్రకటించిరి.

తాము మీ మాంసము బాగా అధ్యయనముచేసి తదను సారమంగా భారతమును పరిశోధించి యీ విషయములు చెప్పుచుంటి మనిరి. ఈ విధముగా వేద విమర్శనైవా ఇంకను పరిశోధించుట ముందినది.

తాము వేదమంత్రములను సుస్వరయుక్తముగా పఠింపలేక పోయినందులకు సభలోని వేదపండితులు ఓయింపవలె ననిరి.

శ్రీ వాణీ గిరిజా: అను పద్యమున పురుషోత్తయంతాజభవ శ్రీకంఠాః, అని పాటించిన క్రమమునకు భిన్నముగా తరువాతి వచనమున హరిహర హిరణ్యగర్భుని క్రమ భంగముగాన వచ్చుటకు గారిని బోధ పడుటలేదనిరి.

మీమాంసా శ్లోయన మొనరించి తత్వమవారము లేల్పితి, మన్న విషయముల వివరణ మింకను ఎప్పటికీ గోరుచున్నది. సూక్త వాక్యము అన్న దాని ప్రాకరణి కార్థము విడిచి వేదమనే అర్థము చెప్పుటకు మీమాంసా సాధ్యయన మెట్లు తోడ్పడునో తెలియదు.

శ్రీ హనుమదింద్రగంటి.

- డా రామదుగి వెంకటేశ్వర శర్మ

ఆ కంటి సాగములో నలరామగడోయి!
'పాటల మంబరి' నీటు గోటు
ఆకన్నామలకిది నందగింపుగడోయి!
శర్మ 'ద్రాక్ష' తోరణం పుకేత
ఆకులకు పల్లవాల నరికెయ్యగడోయి!
విలనకు కథానాథా లలిత కాంతి
ఆ పురుషవ్యలో వెలిసింపును గడోయి!
ప్రియముగా 'రంగ నల్లక' హారంను
ఆ విగాల పాలమందెలకేకే లేవ
'మౌన బురుగులే' చు సౌరుకాలంబు
రమ్య సామ్య దృష్టి రాజులు ముక్కుంటి
ఎన్న బుధుల "హనుమదింద్ర గంటి!"

000

వేదములందు తమ కెంతో గౌరవమున్నట్లు తెలుపుచు స్వరయుక్తముగా గాక వచనముగా చదివినందున తమ కేమియు హాని కలగలేదనుట, వేదకుండితులు శ్రీమంచవలెననుట పరస్పర అవిరుద్ధములే ట్లగునని స్వరయుక్త పఠనమున కైశ్చర్యమున్న దంటూ, వేదనియోగి వీరి యపప్రాముఖ్యులవగుటలేదు.
వీరచట విడిచిన మంత్రములు ఋగ్వేదములోని వని వీరు వక్కాణించుటకు కాగదులు ఋగ్వేదమును అతిగా వీరు అధ్యయనము చేయుట, యజుర్వేదములకు కూడ పోవుటయు కారిణములే యుండనోపుక. వీరుదహరించిన వేదవాక్యము లన్నియు యజుర్వేదమునందును గలవు.

ఏమైన అనే విషయములు వైదిక వేదములు గావించుట కాక మూతన ధర్మముకైతో పరిశీలన పఠయమనుట అభిబుచ్చియమే అనవచ్చును.

(గౌరీమ)

- ... -

అసహాయమున నీవు మానలేనక
 రాగభివై యుగియున్
 వినతిత్తిర్చి ఫలము పొందె వేరుల
 విశ్వమున భూమి కై
 యనయమున్ భజియించుచుండెన్ మిమ్ము
 పురిగిచి యేతేరకు
 కొన వేమందుము నీ చరిత్రమునకున్
 గోపించి పుష్కరా!

సమాలోచన 8,4,5,6,7,8,9,10వార్షిక సంపుటముల వెల వరుసగా 20, 20,12,15,15,15,15,20రూ.లు
 ఎం. ఓ. చేసినవారికి ఖర్చులు మేమే భరించి రిజిస్టర్డ్ పోస్టులో పంపగలము. వి. వి. పద్ధతి లేదు.

- సంపాదకుడు.

అక్షరము :—

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి
 రైల్వే తెలుగు లెక్కరూ, వి. టి. కె. కాలనీ,
 6-4-24, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజనగర్),
 రాజమండ్రి-1.

